

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

ΑΡ. ΜΗΤΡ.ΔΛ10081

Χρήστος Κολλητήρης

ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟΙ ΠΟΛΛΑΠΛΑΣΙΑΣΤΕΣ ΣΕ
ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΥΦΕΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ Γ.ΚΥΡΙΚΟΣ

ΗΡΑΚΛΕΙΟ
28/11/2017

Περιεχόμενα

Ευρετήριο Γραφημάτων	3
Ευρετήριο Πινάκων	3
Περίληψη	4
Abstract.....	5
1 ^ο Κεφάλαιο: Εισαγωγή	6
1.1 Σημαντικότητα - Σκοποί	6
1.2 Μεθοδολογία	6
1.3 Διάρθρωση Εργασίας.....	7
2 ^ο Κεφάλαιο: Βιβλιογραφική Ανασκόπηση	9
2.1 Το Θεωρητικό Υπόβαθρο του Δημοσιονομικού Πολλαπλασιαστή	9
2.1.1 Εισαγωγή	9
2.1.2 Το θεωρητικό υπόβαθρο του Κεϋνσιανού υποδείγματος.....	9
2.2 Ο δημοσιονομικός πολλαπλασιαστής	11
3 ^ο Κεφάλαιο: Δημοσιονομική πολιτική στη ζώνη του ευρώ	13
3.1 Εισαγωγή.....	13
3.2 Τα όργανα άσκησης της δημοσιονομικής πολιτικής στην ΕΕ.....	13
3.3 Ορισμός Δημοσιονομικής Πολιτικής	14
3.4 Το Ευρωπαϊκό Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης.....	14
3.4.1 Αναθεώρηση του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης.....	16
3.5 Πως πρέπει να ασκείται ο έλεγχος στις χώρες της Ε.Ε.	18
4 ^ο Κεφάλαιο: Ανάλυση	23
4.1 Περιγραφή Δημοσιονομικών Εξελίξεων 2002-2016.....	23
4.1.1 Συγκριτική Παρουσίαση	23
4.1.2 Παρουσίαση δημοσιονομικών στοιχείων ανά περιοχή.....	28
4.2 Δημοσιονομικοί Πολλαπλασιαστές	31
4.2.1 Ελλάδα.....	31
4.2.2 Ευρωζώνη	34
4.2.3 ΗΠΑ.....	37
5 ^ο Κεφάλαιο: Συμπεράσματα	41
Πηγές – Βιβλιογραφία.....	45

Ευρετήριο Γραφημάτων

Γράφημα 1: Ετήσια % μεταβολή ΑΕΠ Ελλάδα, Ευρωζώνη και ΗΠΑ	24
Γράφημα 2: Ετήσια % μεταβολή φορολογικών εσόδων Ελλάδα, Ευρωζώνη και ΗΠΑ .	26
Γράφημα 3: Ετήσια % μεταβολή κρατικών δαπανών Ελλάδα, Ευρωζώνη και ΗΠΑ.....	28
Γράφημα 4: Διαχρονική εξέλιξη δημοσιονομικών στοιχείων στην Ελλάδα 2002-2016	29
Γράφημα 5: Διαχρονική εξέλιξη δημοσιονομικών στοιχείων στην Ευρωζώνη 2002-2016	30
Γράφημα 6: Διαχρονική εξέλιξη δημοσιονομικών στοιχείων στις ΗΠΑ 2002-2016	31
Γράφημα 7: Πολλαπλασιαστές φορολογίας και κρατικών δαπανών Ελλάδα 2003-2016	32
Γράφημα 8: Ετήσια μεταβολή ελλείμματος και πολλαπλασιαστής ελλείμματος Ελλάδα 2003-2016.....	33
Γράφημα 9: Πολλαπλασιαστές φορολογίας και κρατικών δαπανών Ευρωζώνη 2003-2016	35
Γράφημα 10: Ετήσια μεταβολή ελλείμματος και πολλαπλασιαστής ελλείμματος Ευρωζώνη 2003-2016	36
Γράφημα 11: Πολλαπλασιαστές φορολογίας και κρατικών δαπανών ΗΠΑ 2003-2016	38
Γράφημα 12: Ετήσια μεταβολή ελλείμματος και πολλαπλασιαστής ελλείμματος ΗΠΑ 2003-2016.....	39

Ευρετήριο Πινάκων

Πίνακας 1: ΑΕΠ Ελλάδας, Ευρωζώνης, ΗΠΑ 2002-2016 (σε εκ. εθνικού νομίσματος)..	23
Πίνακας 2: Φορολογικά Έσοδα Ελλάδας, Ευρωζώνης, ΗΠΑ 2002-2016 (σε εκ. εθνικού νομίσματος)	25
Πίνακας 3: Κρατικές Δαπάνες Ελλάδας, Ευρωζώνης, ΗΠΑ 2002-2016 (σε εκ. εθνικού νομίσματος)	27
Πίνακας 4: Μέση μεταβολή δημοσιονομικών μεγεθών και πολλαπλασιαστών υποπεριόδων στην Ελλάδα	33
Πίνακας 5: Μέση μεταβολή δημοσιονομικών μεγεθών και πολλαπλασιαστών υποπεριόδων στην Ευρωζώνη.....	37
Πίνακας 6: Μέση μεταβολή δημοσιονομικών μεγεθών και πολλαπλασιαστών υποπεριόδων στις ΗΠΑ	39

Περίληψη

Η ύφεση που ακολούθησε μετά την διεθνή οικονομική κρίση του 2008, αλλά και η παρατεταμένη βαθιά ύφεση της ελληνικής οικονομίας έχουν φέρει στο προσκήνιο την μελέτη των δημοσιονομικών πολλαπλασιαστών, ως μέσο άσκησης αποτελεσματικής δημοσιονομικής πολιτικής και οικονομικής ανάκαμψης μιας οικονομίας. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η μελέτη των δημοσιονομικών πολλαπλασιαστών στην Ελλάδα, την Ευρωζώνη και τις ΗΠΑ τα χρόνια πριν και μετά την κρίση του 2008. Λαμβάνοντας τα διαχρονικά στοιχεία του ΑΕΠ, των κρατικών δαπανών, των φορολογικών εσόδων και του δημοσιονομικού ελλείμματος των τριών αυτών περιοχών υπολογίζονται οι δημοσιονομικοί πολλαπλασιαστές. Για την μελέτη των αποτελεσμάτων τους πριν και μετά την κρίση υπολογίζονται οι μέσοι πολλαπλασιαστές δυο χρονικές περιόδους, πριν και μετά την κρίση και συγκεκριμένα τις περιόδους 2002-2008 και 2009-2016. Κατά το παρελθόν εμπειρικές μελέτες έχουν δείξει ότι οι δημοσιονομικοί πολλαπλασιαστές είναι υψηλότεροι σε περιόδους ύφεσης. Η παρούσα μελέτη διαπιστώνει ότι οι δημοσιονομικοί πολλαπλασιαστές στην Ελλάδα κατά την κρίση είναι χαμηλότεροι, αποτέλεσμα συμβατό με μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί σε οικονομίες που βρίσκονται σε συνθήκες βαθιάς ύφεσης. Το γεγονός αυτό υποδεικνύει ότι η άσκηση μόνο δημοσιονομικής πολιτικής και η λήψη δημοσιονομικών μέτρων δεν αποτελεί διασφάλιση για την σταθεροποίηση και την ανάκαμψη μιας οικονομίας. Καθοριστικοί παράγοντες που θα πρέπει να συνυπολογίζονται στην προσπάθεια μείωσης του δημοσιονομικού ελλείμματος είναι η διατήρηση θετικών ρυθμών μεταβολής του ΑΕΠ και η αντιστάθμιση των αρνητικών επιδράσεων της συστολής της δημοσιονομικής πολιτικής στην συνολική ζήτηση, με τη λήψη μέτρων ενίσχυσης της ρευστότητας και των επενδύσεων.

Abstract

The recession after the global financial crisis of 2008 and the prolonged deep recession of the Greek economy have brought to the fore the study of fiscal multipliers as a tool of effective fiscal policy and economic recovery of an economy. The purpose of this paper is to study the fiscal multipliers in Greece, Eurozone and USA in the years before and after the 2008 crisis. From GDP, government expenditure, tax revenues and the fiscal deficit in the period 2002-2016 computed the fiscal multipliers for these three regions. For the study of their outcomes before and after the crisis, the average multipliers were calculated for two periods before and after the crisis, namely the periods 2002-2008 and 2009-2016. In the past, empirical studies have shown that fiscal multipliers are higher in times of recession. This study finds that the fiscal multipliers in Greece in the crisis are lower, a result consistent with studies conducted in economies in deep recession. This suggests that only fiscal policy making and fiscal measures are not a guarantee for stabilizing and recovering an economy. Determining factors to be taken into account in the effort to reduce the budget deficit are to maintain positive GDP growth rates and offset the negative effects of the contraction of fiscal policy on aggregate demand through liquidity and investment enhancement measures.

1^ο Κεφάλαιο: Εισαγωγή

1.1 Σημαντικότητα - Σκοποί

Η επίδραση των δημοσιονομικών μέτρων και της χρήσης των δημοσιονομικών πολλαπλασιαστών για την άσκηση αποτελεσματικής δημοσιονομικής πολιτικής, κατά το παρελθόν αποτέλεσε και σήμερα μετά την διεθνή κρίση του 2008 αποτελεί ένα καίριο σημείο έρευνας. Σε συνθήκες οικονομικής ύφεσης η παρέμβαση του κράτους γίνεται εντονότερη και καθίσταται αναγκαία για την ομαλοποίηση των οικονομικών συνθηκών. Όμως η αντιμετώπιση των δυσμενών συνεπειών της κρίσης, εξαρτάται από διάφορους παράγοντες, τις ισχύουσες συνθήκες και τα επιμέρους χαρακτηριστικά κάθε οικονομίας, γεγονός που συνεπάγεται λήψη διαφορετικών μέτρων κατά περίπτωση.

Στην περίπτωση της Ελλάδας η διόγκωση του δημόσιου χρέους και του δημοσιονομικού ελλείμματος πριν την κρίση, οδήγησε την χώρα σε βαθύτερη ύφεση, συγκριτικά με τις άλλες οικονομίες που επίσης επηρεάστηκαν από τη διεθνή κρίση. Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να μελετήσει την εξέλιξη των δημοσιονομικών πολλαπλασιαστών της χώρας τόσο πριν όσο και μετά την κρίση αλλά και συνδυαστικά με τις αντίστοιχες εξελίξεις στην Ευρωζώνη και τις ΗΠΑ. Η μελέτη των δημοσιονομικών πολλαπλασιαστών θα μπορέσει να διαφωτίσει τις επιπτώσεις των ληφθέντων μέτρων στην οικονομία και τον βαθμό αποτελεσματικής επίδρασης των δημοσιονομικών πολιτικών σε περιόδους όπου μια οικονομία βρίσκεται σε ύφεση.

1.2 Μεθοδολογία

Στο τέταρτο κεφάλαιο της εργασίας θα παρουσιαστεί η εμπειρική μελέτη την οποία αναφέραμε στην εισαγωγή. Αναλυτικότερα, βασικός σκοπός της ανάλυσης είναι η εμπειρική εκτίμηση των δημοσιονομικών πολλαπλασιαστών για την Ελλάδα, την Ευρωζώνη καθώς και τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής πριν αλλά και μετά την κρίση του 2008. Πιο συγκεκριμένα, αρχικά θα παρατεθούν τα δημοσιονομικά στοιχεία (ΑΕΠ, έσοδα από φόρους και κρατικές δαπάνες) με πίνακες και γραφήματα για κάθε εξεταζόμενη περιοχή, αλλά και συγκριτικά μεταξύ τους. Στην συνέχεια θα

σχολιαστούν τα δεδομένα χωρίζοντάς τα σε δυο χρονικές περιόδους, από το 2002 έως 2008 και από το 2009 έως το 2016 προκειμένου να δούμε την εξέλιξη που πραγματοποίησε το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, οι φόροι καθώς και οι κρατικές δαπάνες την περίοδο πριν αλλά και μετά την οικονομική κρίση η οποία αναμφίβολα επηρέασε την παγκόσμια οικονομία. Τέλος, θα υπολογιστούν οι δημοσιονομικοί πολλαπλασιαστές ΔΑΕΠ/ ΔΦόροι και ΔΑΕΠ/ΔΔαπάνες ώστε να αποκτηθεί μια ολοκληρωμένη εικόνα για τις συγκριτικές δυνατότητες άσκησης οικονομικής πολιτικής.

Καθώς πέρα από την μεμονωμένη μελέτη των στοιχείων για κάθε περιοχή/χώρα, θα πραγματοποιηθεί και συγκριτική ανάλυση των στοιχείων, επιλέχθηκε μια βάση δεδομένων που να παρέχει το σύνολο των μελετώμενων στοιχείων και παρέχει ελεύθερη πρόσβαση. Έτσι ενώ το ΑΕΠ τόσο των χωρών, Ελλάδας και ΗΠΑ, όσο και τις Ευρωζώνης μπορεί να ανακτηθεί από διάφορες έγκυρες βάσεις δεδομένων, όπως ΟΑΣΑ, Eurostat, κλπ, συγκεντρωτικά στοιχεία για την Ζώνη του Ευρώ όσον αφορά το σύνολο όλων των κρατών-μελών, των φορολογικών εσόδων και των κρατικών δαπανών, μπόρεσαν να ανακτηθούν από τη βάση δεδομένων του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (IMF) (IMF, 2017). Τα στοιχεία παρουσιάζονται στο εθνικό νόμισμα, δηλαδή σε εκατομμύρια δολάρια Αμερικής για τις ΗΠΑ και εκατομμύρια ευρώ για την Ελλάδα και την Ευρωζώνη. Περιορισμός τέθηκε σχετικά με τα αρχικά έτη της υπό μελέτης περιόδου, καθώς διαθέσιμα στοιχεία για τους φόρους και τις κρατικές δαπάνες για την Ευρωζώνη ήταν διαθέσιμα έως το 2002 έως 2016, οπότε και η μελέτη θα βασιστεί στις υποπεριόδους 2002-2008 και 2009-2016.

1.3 Διάρθρωση Εργασίας

Αρχικά θα παρουσιαστεί το θεωρητικό υπόβαθρο των δημοσιονομικών πολλαπλασιαστών καθώς και η δημοσιονομική πολιτική η οποία ασκείται στην Ζώνη του Ευρώ βάσει του Ευρωπαϊκού Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης αλλά και της αναθεωρημένης έκδοσης αυτού. Επιπλέον, θα γίνει ιδιαίτερη μνεία στα όργανα τα οποία είναι υπεύθυνα για την άσκηση της δημοσιονομικής πολιτικής στην Ευρωζώνη

καθώς και για τα ζητήματα που απορρέουν σχετικά με την Ευρωπαϊκή Δημοσιονομική Πολιτική.

Στο εμπειρικό μέρος της παρούσας εργασίας θα πραγματοποιηθεί ανάλυση των Δημοσιονομικών Πολλαπλασιαστών, τόσο της Ελλάδας όσο και της Ευρωζώνης και των Ηνωμένων Πολιτειών. Για το σκοπό αυτό θα παρατεθούν, σε μορφή πινάκων τα στοιχεία για τα έτη προ 2008 και μετά. Οι δημοσιονομικοί Πολλαπλασιαστές υπολογίζονται βάση των τύπων $\Delta \text{ΑΕΠ} / \Delta \text{Φόροι}$ και $\Delta \text{ΑΕΠ} / \Delta \text{Δαπάνες}$. Η εργασία θα ολοκληρωθεί με την σύνοψη των βασικών σημείων και την διεξαγωγή συμπερασμάτων που προκύπτουν τόσο από την θεωρία όσο και την ανάλυση που πραγματοποιήθηκε.

2^ο Κεφάλαιο: Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

2.1 Το Θεωρητικό Υπόβαθρο του Δημοσιονομικού Πολλαπλασιαστή

2.1.1 Εισαγωγή

Εν μέσω της εποχής της Μεγάλης Ύφεσης του 1929 παρακινήθηκαν πολλοί οικονομολόγοι στο να προβληματιστούν σε σχέση με το κατά πόσο ήταν έγκυρη η Κλασική Οικονομική Θεωρία. Κατ' αυτό τον τρόπο δημιουργήθηκε η ιδέα πως χρειαζόταν ένα νέο υπόδειγμα το οποίο αφενός να εξηγεί αυτή την τόσο έντονη πτώση στην οικονομική δραστηριότητα και αφετέρου να είναι σε θέση να προτείνει λύσεις και νέες κυβερνητικές πολιτικές οι οποίες θα είχαν την δυνατότητα να ανακουφίσουν κατά κάποιο τρόπο την κοινωνία από αυτή την οικονομική δυσπραγία. Κατά το έτος 1936, ο Keynes προχώρησε στη συγγραφή της «Γενικής Θεωρίας της Απασχόλησης, του Επιτοκίου και του Χρήματος». Στο σύγγραμμά του αυτό, προτείνει έναν νέο τρόπο για την ανάλυση της οικονομίας, έναν τρόπο τον οποίο παρουσίασε ως εναλλακτικό της Κλασικής Θεωρίας. Ο Keynes στο έργο του αυτό υποστηρίζει πως η χαμηλή Συνολική Ζήτηση είναι η αιτία των χαμηλών εισοδημάτων και της υψηλής ανεργίας η οποία χαρακτηρίζει την κάθε περίοδο που χαρακτηρίζεται από οικονομική ύφεση. Επιπροσθέτως, προέβη στην κριτική της άποψης ότι η Συνολική Προσφορά από μόνη της έχει τη δυνατότητα να προσδιορίσει το εθνικό εισόδημα (Baumol & Blinder, 2012).

2.1.2 Το θεωρητικό υπόβαθρο του Κεϋνσιανού υποδείγματος

Σήμερα, η πιο διαδεδομένη προσέγγιση σχετικά με την ανάλυση των οικονομικών κύκλων έχει τις ρίζες της στα κεϋνσιανά υποδείγματα. Τα κεϋνσιανά υποδείγματα αυτά κατάγονται από τη Γενική Θεωρία που διατύπωσε ο Keynes το 1936 καθώς και από τη σχετική προσέγγιση του υποδείγματος IS-LM που ανέπτυξε ο Hicks (1937).

Μια βασική παράμετρο των κεϋνσιανών υποδειγμάτων αποτελεί η αντικατάσταση της κλασικής υπόθεσης της άμεσης προσαρμογής τόσο των τιμών όσο και των μισθών ως μηχανισμού εξισορρόπησης των οικονομιών, από την νέα υπόθεση πως σε βραχυχρόνιες περιόδους παρατηρείται ακαμψία τόσο στους ονομαστικούς μισθούς όσο και στις τιμές και πως ο βασικός μηχανισμός μέσω του οποίου εξισορροπείται η

αγορά εργασίας και αγαθών και υπηρεσιών δεν είναι οι μισθοί και οι τιμές, αλλά είναι το συνολικό επίπεδο των εισοδημάτων και της απασχόλησης. Στο σημείο αυτό πραγματοποιείται μια παρουσίαση της διάρθρωσης του βασικού κεϋνσιανού υποδείγματος, βασιζόμενοι αρχικά σε ένα σταθερό επίπεδο τιμών, και στη συνέχεια στη σταδιακή προσαρμογή στα επίπεδα των τιμών, κάνοντας χρήση ενός υποδείγματος το οποίο χαρακτηρίζεται από τυχαίες διαταραχές. Πραγματοποιείται ανάλυση των επιπτώσεων σε νομισματικές αλλά και πραγματικές διαταραχές στις διακυμάνσεις που υπόκειται το εισόδημα και το επίπεδο των τιμών δηλαδή ο πληθωρισμός. Είναι βασικό να αναφέρουμε ότι ο διαχωρισμός των κεϋνσιανών και των κλασικών υποδειγμάτων για την πλήρη απασχόληση γίνεται με βάση την υπόθεση της σταδιακής προσαρμογής στα επίπεδα των τιμών, ή ακόμα και του ονομαστικού επιπέδου των μισθών (Baumol & Blinder, 2012).

Μέσω της παραπάνω υπόθεσης γίνεται παράθεση του γεγονότος ότι το βασικό κεϋνσιανό υπόδειγμά έχει τη δυνατότητα να εξηγήσει τους οικονομικούς κύκλους (οικονομικές διακυμάνσεις), η πρόκληση των οποίων γίνεται μέσω νομισματικών διαταραχών αλλά και διαταραχών της συνολικής ζήτησης. Η μετάδοση των διαταραχών αυτών πραγματοποιείται στα πραγματικά μεγέθη και εμμένει στο χρόνο λόγω της σταδιακής προσαρμογής των τιμών. Τέτοιου είδους νομισματικοί κύκλοι δεν έχουν τη δυνατότητα να προκληθούν σε υποδείγματα στα οποία παρατηρείται άμεση προσαρμογή σε τιμές και μισθούς, όπου οι νομισματικές διαταραχές υπόκεινται σε επηρεασμό μόνο των ονομαστικών και όχι των πραγματικών μεταβλητών όπως στις περιπτώσεις του ΑΕΠ, της απασχόλησης, των πραγματικών μισθών και των πραγματικών επιτοκίων. Γεγονός αποτελεί πως στα παραδοσιακά υποδείγματα με κεϋνσιανό χαρακτήρα, οι μακροοικονομικές σχέσεις δεν συνάγονται αυστηρά βασισμένες σε μικροοικονομικά θεμέλια τα οποία έχουν τη βάση τους στην διαχρονική βελτιστοποίηση από μέρους των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων. Αυτό ισχύει για κάθε μια από τις συναρτήσεις από τις οποίες απαρτίζονται, και ιδιαίτερα στην βασική υπόθεση στην οποία υπόκεινται περί ακαμψίας ή ακόμα και σταδιακής προσαρμογής στα επίπεδα των τιμών και στα επίπεδα των ονομαστικών μισθών. Εκτός αυτού, τα παραδοσιακής φύσεως κεϋνσιανά υποδείγματα βασίζονται στη βραχυχρόνια ανάλυση, μέσω της έννοιας ότι δεν παρακολουθούν τη διαχρονική

διαδικασία για συσσώρευση κεφαλαίου, περιουσιακών στοιχείων των νοικοκυριών και δημοσίου χρέους (Krugman & Obstfeld, 2011)

2.2 Ο δημοσιονομικός πολλαπλασιαστής

Η χρήση του δημοσιονομικού πολλαπλασιαστή γίνεται προς υπολογισμό του ποσοστού κατά το οποίο έχει μειωθεί ή αυξηθεί το ΑΕΠ ενός κράτους εάν προηγηθεί λήψη μέτρων δημοσιονομικών με συγκεκριμένο ύψος (δημοσιονομική πολιτική με επεκτατικό ή περιοριστικό χαρακτήρα). Ο εν λόγω πολλαπλασιαστής αποτελεί την μεταβολή του ΑΕΠ (ή άλλου δείκτη της μακροοικονομίας) που προκύπτει από μοναδιαία μεταβολή είτε στα έσοδα είτε στις πρωτογενείς κυβερνητικές δαπάνες. Παραδείγματος χάριν, η τιμή του πολλαπλασιαστή συνίσταται σε 0.8 εάν περιστολή ενός ευρώ στις δαπάνες επιφέρει μείωση του ΑΕΠ του κράτους ύψους 0.8 ευρώ (και αντιστρόφως) (Βαρουφάκης, Galbraith, & Holland, 2014).

Βεβαίως αυτή δεν είναι πάντα η πραγματικότητα. Ο πολλαπλασιαστής παρουσιάζει ότι η τελική μεταβολή στα επίπεδα της ζήτησης για ένα προϊόν θα είναι υψηλότερη της αρχικής μεταβολής στα επίπεδα των δαπανών. Στην περίπτωση κατά την οποία αυξάνεται η δημόσια δαπάνη (ΔG), το εισόδημα επίσης αυξάνεται σε βαθμό ΔG . Η αύξηση του εισοδήματος θα οδηγήσει με τη σειρά του σε αύξηση της κατανάλωσης σε επίπεδα $MPC \times \Delta G$, όπου με MPC συμβολίζεται η οριακή ροπή προς κατανάλωση. Όταν αυξάνεται η κατανάλωση αυξάνονται ξανά η δαπάνη και το εισόδημα. Η δεύτερη αύξηση του εισοδήματος σε επίπεδα $MPC \times \Delta G$ προκαλεί περαιτέρω αύξηση της κατανάλωσης, κατά $MPC \times (MPC \times \Delta G)$ τη φορά αυτή, η οποία αύξηση ξανά προκαλεί αύξηση του εισοδήματος και κατ' αυτό τον τρόπο, η διαδικασία του πολλαπλασιαστή προσφέρει βοήθεια για το σκοπό της εξήγησης των διακυμάνσεων στον τομέα της ζήτησης για προϊόντα. Παραδείγματος χάριν, στην περίπτωση στην οποία ένα γεγονός το οποίο συμβαίνει σε οικονομικό επίπεδο μειώσει τις δαπάνες στο τομέα των επενδύσεων, τότε τα άτομα αυτά που παρατηρούν μείωση στα επίπεδα των εισοδημάτων τους, θα ξοδέψουν λιγότερα χρήματα στην οικονομία κάτι που θα έχει ως συνέπεια η ζήτηση ισορροπίας να παρουσιάσει περαιτέρω μείωση (Βαρουφάκης, Galbraith, & Holland, 2014).

Ο πολλαπλασιαστής δημοσίων δαπανών είναι:
$$\Delta Y / \Delta G = 1 + MPC + MPC^2 + MPC^3 + \dots$$

$$\Delta Y / \Delta G = 1 / 1 - MPC$$

Ο πολλαπλασιαστής φορολογίας είναι:
$$\Delta Y / \Delta T = - MPC / (1 - MPC)$$

Οι πολλαπλασιαστές της δημοσιονομικής πολιτικής δείχνουν πόσο επηρεάζεται το επίπεδο ισορροπίας του εισοδήματος, από την όποια μεταβολή των κρατικών δαπανών και της φορολογίας, όταν η πραγματική προσφορά χρήματος παραμένει σταθερή. Στην πραγματικότητα αύξηση του εισοδήματος, πχ από την αύξηση των κρατικών δαπανών, συνεπάγεται και τη μεγαλύτερη αύξηση της ζήτησης χρήματος και κατ' επέκταση υπάρχει αύξηση των επιτοκίων για την διατήρηση της ισορροπίας στην αγορά χρήματος, που μπορεί να οδηγήσει σε σημαντική μείωση της συνολικής ιδιωτικής ζήτησης (Dornbusch & Fischer, 2010).

3^ο Κεφάλαιο: Δημοσιονομική πολιτική στη ζώνη του ευρώ

3.1 Εισαγωγή

Αντικείμενο του παρόντος κεφαλαίου αποτελεί η εξέταση της δημοσιονομικής πολιτικής που ακολουθείται εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πρόκειται να γίνει αναλυτική παρουσίαση αυτού του αντικειμένου και να δοθούν απαντήσεις σε ζητήματα όπως η έννοια των όρων «δημοσιονομική πολιτική» καθώς και του «Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης» σε ποιων ενωσιακών οργάνων την αρμοδιότητα υπάγεται η άσκηση της δημοσιονομικής πολιτικής και ο ενδεδειγμένος τρόπος ασκήσεως αυτής εντός των κρατών- μελών που ανήκουν στην Ένωση· η εξελικτική πορεία που διέγραψε αυτό το είδος πολιτικής ύστερα από το γεγονός εισαγωγής του κοινού ευρωπαϊκού νομίματος και οι σχετικές επιπτώσεις που επήλθαν· τα προαπαιτούμενα ώστε να πραγματοποιούν η δημοσιονομική αλληλεγγύη από κοινού με την κοινωνική συνοχή υπό το πρίσμα του όρου «Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση»· το ουσιαστικό σε τελευταία ανάλυση περιεχόμενο το οποίο συνιστά την υπό εξέταση έννοια (δημοσιονομική πολιτική) (Κανελλοπούλου-Μαλούχου, Μεταξάς, & Παπαδοπούλου, 2014).

3.2 Τα όργανα άσκησης της δημοσιονομικής πολιτικής στην ΕΕ

Ποικίλα πολιτικά, νομοθετικά και εκτελεστικά όργανα, βρίσκονται επί της διακυβέρνησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Καθένα από αυτά είναι επιφορτισμένο με διαφορετικό πεδίο αρμοδιοτήτων και υποχρεώσεων. Έτσι, η άσκηση και διαμόρφωση της πολιτικής ως προς τα δημοσιονομικά ζητήματα υπάγεται στην αρμοδιότητα δύο οργάνων, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της Ε.Ε.. Παράλληλα, κρίσιμος είναι εν προκειμένω (ενωσιακή πολιτική όχι μόνο δημοσιονομικής φύσης) και ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ως θεσμικού οργάνου («Κομισιόν», όπως συνηθίζεται στην καθομιλουμένη). Η τελευταία καταθέτει ενώπιον του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της Ε.Ε. προτάσεις νέων νομοθετικών πράξεων, ενώ διαθέτει και εκτελεστική αρμοδιότητα στην Ένωση αφού εφαρμόζει τις κοινές

πολιτικές και διασφαλίζει την τήρηση του ευρωπαϊκού νομοθετικού πλαισίου (Γέροντας, 2005).

3.3 Ορισμός Δημοσιονομικής Πολιτικής

Περιεχόμενο της δημοσιονομικής πολιτικής αποτελεί ο επιλεγμένος τρόπος χειρισμού των δημοσίων υποθέσεων των σχετικών με τα οικονομικά μέσω της διακύμανσης της – άμεσης ή έμμεσης- φορολογίας και των κρατικών εξόδων, βάσει των αποφάσεων των κυβερνητικών αρχών. Εν ολίγοις, πρόκειται για την πολιτική που ακολουθείται προκειμένου να ρυθμιστούν τα δημόσια έσοδα και έξοδα (δαπάνες). Φυσικά, δεν υπάρχει πλήρης εναρμόνιση του παραπάνω ορισμού αναφορικά με την Ε.Ε., στο πλαίσιο της οποίας η δημοσιονομική πολιτική αποσκοπεί στην επίτευξη της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης που συνεπάγεται την εφαρμογή πολιτικών σταθερότητας της Ένωσης και εξυγίανσης των δημοσίων οικονομικών. Ακόμη, δεν γίνεται επιβολή φόρων από τα ενωσιακά όργανα σε βάρος των κρατών-μελών αλλά ενέργειες συμβουλευτικού και συστατικού περιεχομένου περί προγραμμάτων σχετικών με την φορολογία και τις δημόσιες δαπάνες. Ωστόσο, σε περίπτωση είτε υπέρβασης κάποιου ποσοστού σχετικού με χρέος στο ΑΕΠ είτε, λόγω μη ορθών διαχειριστικών δημοσιονομικών ενεργειών, υψηλού ελλείμματος, επέρχεται επιβολή κυρώσεων εκ μέρους της Ένωσης (Κανελλοπούλου-Μαλούχου, Μεταξάς, & Παπαδοπούλου, 2014).

3.4 Το Ευρωπαϊκό Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης

Ευρύτερα διαδεδομένο ως «Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης- (ΣΣΑ)», αποτέλεσε αποκύημα των προτάσεων του γερμανικού κυβερνητικού σώματος, κάτω από συνθήκες πίεσης αναφορικά με την πραγμάτωση σκοπών που σχετίζονται με την Οικονομική και Νομισματική Ένωση. Το τελικό αποτέλεσμα στο οποίο αποσκοπεί το Σύμφωνο αυτό δεν είναι άλλο από την ύπαρξη και υλοποίηση ενιαίου για όλα τα μέλη της ΟΝΕ *οικονομικού προγράμματος*, χρησιμοποιώντας ως μέσο την θέσπιση διατάξεων και επιταγών που τυγχάνουν αποδοχής από το σύνολο των χωρών που ανήκουν σε αυτήν. Οι ανωτέρω κανόνες υπάγονται στην ρύθμιση των

ενδιαφερομένων κάθε φορά εθνικών αρχών και στην επιβολή κυρώσεων οι οποίες θα προκύπτουν κατόπιν απόφασης των κεντρικών οργάνων σε περίπτωση που οι κανόνες δεν έχουν τηρηθεί. Με αυτόν τον τρόπο, καθίσταται δυνατή η οικονομική πολιτική που θα προκύπτει και από σύμπραξη του κράτους- μέλους, ενώ παράλληλα εξασφαλίζεται η εναρμόνιση κάθε μέλους ανεξαιρέτως με το καθοδηγητικό πλαίσιο, όπως θα έχει οριστεί βάσει των επιταγών των κεντρικών ευρωπαϊκών οργάνων (Γέροντας, 2005).

Συνοπτικά, πυρήνα της οικονομικής θεωρίας που αποτυπώνεται στο Σύμφωνο αποτελεί η γνώμη πως κατά τα χρονικά διαστήματα κατά τα οποία τα κράτη μέλη βιώνουν συνθήκες οικονομικής ανάπτυξης, οφείλουν να προβαίνουν σε προσεκτική διαχείριση των δαπανών τους ώστε να σχηματίζονται αποθεματικά ποσά· από την άλλη, όταν βιώνουν οικονομική ύφεση οφείλουν να διενεργούν πιο ελαστική πολιτική σε σχέση με τα οικονομικά χρησιμοποιώντας παράλληλα τα ποσά των αποθεμάτων με την μορφή οικονομικών επενδύσεων. Υπάρχει δέσμευση των κρατών προς τήρηση των ποσοτικών όρων όπως αυτοί έχουν προσδιοριστεί στο κείμενο της Συνθήκης του Μάαστριχτ, οι οποίοι απαιτούν τιμή του ελλείμματος όχι μεγαλύτερη του 3% του ΑΕΠ ενώ ταυτόχρονα απαιτείται ύψος δημοσίου χρέους όχι μεγαλύτερο του 60% του ΑΕΠ. Την τήρηση των όρων αυτών επιβλέπει κάθε χρόνο το υπουργικό συμβούλιο που ασχολείται με την οικονομία και τα οικονομικά (ECOFIN), ρόλος του οποίου είναι να απευθύνει προτάσεις για λήψη διορθωτικών μέτρων στα κράτη- μέλη τα οποία διαπιστώνεται ότι παρεκκλίνουν και λαμβάνει αποφάσεις επιβολής ποινών, ύστερα από εισηγήσεις και εκθέσεις στις οποίες προβαίνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Από τις κυρώσεις, την πιο αυστηρή αποτελεί εκείνη που επιβάλλει εγγύηση ανάλογου μεγέθους με το δημοσιονομικό έλλειμμα που υπάρχει στο κράτος- μέλος, που επιβάλλει πρόστιμο, η οποία απαιτεί επίσης να ενημερωθεί η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων με σκοπό την μεταβολή της δανειοδοτικής πολιτικής που ακολουθεί και, τέλος, που υποχρεώνει την συγκεκριμένη χώρα προς δημοσιοποίηση του συνόλου των οικονομικών της στοιχείων σε περίπτωση έκδοσης ομολόγων· μάλιστα, το κράτος αυτό δεν μπορεί καν να ψηφίζει για ζητήματα σχετικά με την προαναφερθείσα ποινή (Γέροντας, 2005).

Το Σύμφωνο, ως προς την ενέργειά του από νομικής απόψεως, είναι αντικείμενο διαφορετικών απόψεων. Έχει εκφραστεί, έτσι, η γνώμη που θεωρεί ανίσχυρο νομικά το Σύμφωνο παρά την ύπαρξη πολιτικής σημασίας του, ενώ αντίθετα κάποιοι πιστεύουν ότι πρόκειται για κανόνα συνταγματικού χαρακτήρα που παράγει νομική δέσμευση, εφόσον είναι εξαιρετικά μεγάλης σημασίας όσον αφορά την διεξαγωγή του έργου της ΟΝΕ (Κανελλοπούλου-Μαλούχου, Μεταξάς, & Παπαδοπούλου, 2014).

3.4.1 Αναθεώρηση του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης

Επί του αρχικού κειμένου του Συμφώνου, υπήρξε η αντίληψη πως το έλλειμμα και το χρέος δεν θα ήταν ορθό να έχουν ως προς το ποσό τους ίδιο περιεχόμενο σε καθεμιά από τις συμμετέχουσες χώρες, αφού η κάθε χώρα διαφέρει ως προς την οικονομία και τις ανάγκες της. Ακόμη, η παρακολούθηση ανά διαστήματα ενός έτους κρίθηκε ως μη επαρκώς εκτενής περίοδος προς ασφαλή διαπίστωση ουσιαστικής προόδου. Παράλληλα, η ύπαρξη ρυθμίσεων ώστε να μειωθεί το έλλειμμα χωρίς να υπάρχουν ανάλογες ρυθμίσεις για το χρέος, αναδεικνύει την έλλειψη προσαρμοστικότητας που διαθέτει το Σύμφωνο. Επιπλέον, το Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατόπιν της έκδοσης απόφασης καθιστά αναξιόπιστη την εκτέλεση του ΣΣΑ, λαμβανομένου υπόψη του μεγάλου ύψους των προστίμων και του γεγονότος της εξάρτησης εκτέλεσης αυτών από την τύχη διαπραγματεύσεων πολιτικού χαρακτήρα. Το Σύμφωνο εφαρμόζεται με μόνη την υποχρέωση προς καταβολή προστίμου, ενώ απουσιάζει η λήψη μέτρων που παράγουν δεσμευτικότητα και ωφέλεια με μη εξοντωτικές συνέπειες σε βάρος της ενδιαφερόμενης χώρας· παράλληλα, συγκεχυμένα αποτελέσματα συνεπάγεται η προσκόλληση σε μέτρα που απαγορεύουν τις δαπάνες σε περίοδο οικονομικής παρακμής και η έλλειψη ρυθμίσεων σχετικά με αυτές σε περιόδους ανάκαμψης (Γέροντας, 2005).

Αποβλέποντας στο να ενισχυθεί το Σύμφωνο ως προς την πρακτική του εφαρμογή και στον περιορισμό της ακαμψίας του, έγινε πρόταση προς υιοθέτηση ορισμένων καινούριων ρυθμίσεων. Ανάμεσα στα νέα μέτρα περιλαμβάνεται και εκείνο το οποίο προωθεί την επικέντρωση των ρυθμίσεων στα χρέη του δημοσίου παρά στο θέμα του ελλείμματος, παρέχοντας την δυνατότητα καθορισμού των στόχων σχετικά με το χρέος και την σχέση του με το ΑΕΠ από την εκάστοτε χώρα, ενώ παρέχει επίσης την δυνατότητα δανεισμού με βάση το χρέος προς αύξηση των κρατικών επενδυτικών

δραστηριοτήτων. Ακόμη, περιλαμβάνεται η πρόταση να θεσπιστούν όργανα εθνικού και συλλογικού χαρακτήρα τα οποία να ελέγχουν τα προγράμματα που σχετίζονται με την Σταθερότητα και την Ανάπτυξη, προς τον σκοπό αποφυγής ενδεχόμενων παραλείψεων από τα κεντρικά ευρωπαϊκά όργανα που πρόκειται να προβούν σε ανεμπόδιστη ουσιαστική επίβλεψη σε σχέση με τα οικονομικά δεδομένα όπως θα κατατίθενται αυτά εκ μέρους των κρατών- μελών. Αναφορικά με την μέθοδο αξιολόγησης του δημόσιου ελλείμματος, έγινε πρόταση να λαμβάνονται υπόψη και κριτήρια με βάση τις ξεχωριστές ανάγκες που υπάρχουν στα επιμέρους κράτη- μέλη και να υπάρχει η δυνατότητα αποφυγής της προσφυγής στον αυστηρό μηχανισμό που διακρίνει το Σύμφωνο όταν μπορούν να εφαρμοστούν περισσότερο επιεική μέτρα (European Central Bank, 2011). Έγινε, μάλιστα, εντός του έτους 2005 έκδοση έκθεσης σχετικά με τα παραπάνω ζητήματα εκ μέρους του ECOFIN στην αναθεωρητική διαδικασία που έγινε για το Σύμφωνο. Το περιεχόμενο των προτάσεων αφορούσε κυρίως υποχρέωση τα μέτρα να διαθέτουν το χαρακτηριστικό της οικονομικής λογικής παρά της στείρας διαδικαστικής λογικής καθώς και να αυξηθεί η έκταση κατά την οποία συμμετέχουν στις σχετικές διαδικασίες τα εθνικά όργανα. Ακόμη προτάθηκε, να επεκταθούν οι περίοδοι κατά τις οποίες γίνεται η επανάληψη του ελέγχου, ως μέσο ικανό να προσφέρει πραγματική βελτίωση της οικονομίας, καθώς επίσης να διενεργείται μέτρηση από το Συμβούλιο Υπουργών για την Οικονομία και Ανάπτυξη και των αληθινών οικονομικών δεδομένων που υπάρχουν στο καθένα κράτος προτού να υποβληθούν οποιεσδήποτε συστάσεις. Τέλος, θεωρήθηκε σκόπιμο να δίδεται περισσότερο βάρος σε ζητήματα δημοσίου χρέους και βιωσιμότητας παρά στο θέμα του ελλείμματος (Γέροντας, 2005).

Μέσω της εφαρμογής των μέτρων αυτών, επιτρέπεται κατ' ουσία η κρίση της οικονομικής κατάστασης των εκάστοτε μελών εκ μέρους των ευρωπαϊκών οργάνων (Συμβουλίου και Ευρωπαϊκής Επιτροπής) βάσει της θέσης, του συγκεκριμένου χρονικού περιθωρίου, των αναγκών· έτσι, παρέχεται η δυνατότητα λήψης διαφορετικών μέτρων ανάλογα με το περιεχόμενο των ανωτέρω αναγκών για την προσαρμογή που εντοπίστηκαν χωρίς, λοιπόν, το περιεχόμενο των μέτρων αυτών να ταυτίζεται στις περιπτώσεις κρατών με ανόμοια χαρακτηριστικά. Μεταξύ των θετικών γνωρισμάτων της ανωτέρω αναθεώρησης περιλαμβάνεται η θέση του Συμφώνου σε

περισσότερο ρεαλιστική βάση, η πρόσδοση ευελιξίας επί των ζητημάτων πραγματικής οικονομίας και εθνικών αναγκών, ενώ στοχεύει κατά κύριο λόγο στην επίτευξη πραγματικής σύγκλισης και προσαρμογής παρά στην εξυπηρέτηση μιας θεώρησης μονάχα από διαδικαστική σκοπιά (Κανελλοπούλου-Μαλούχου, Μεταξάς, & Παπαδοπούλου, 2014).

3.5 Πως πρέπει να ασκείται ο έλεγχος στις χώρες της Ε.Ε.

Ο έλεγχος που γίνεται σε μια οικονομία για την οικονομική- δημοσιονομική της κατάσταση συνιστά ζήτημα ιδιαίτερης σπουδαιότητας. Οι κίνδυνοι θα πρέπει να αξιολογούνται με τρόπο σωστό και έγκαιρο προκειμένου να διευκολυνθεί η αποτροπή επέλευσης κρίσης μέσω της έγκαιρης και άμεσης λήψης σειράς ρυθμίσεων με διορθωτικό και διαρθρωτικό αποτέλεσμα. Σε κλίμακα αρκετών ετών, το να διορθωθούν εγκαίρως, ακόμη και να προληφθούν, οι δυσάρεστες συνέπειες συνεπάγεται οικονομική επιβάρυνση σαφώς χαμηλότερου ύψους σε σχέση με εκείνη που θα προέκυπτε σε περίπτωση αναγκαστικής λήψης μέτρων σε μεταγενέστερο χρόνο. Είναι αποδεδειγμένη από άποψη θεωρίας αλλά και πράξης η ύπαρξη κεφαλαιώδους σχέσης ανάμεσα στην δημοσιονομική κατάσταση στην οποία βρίσκεται μια οικονομία και στις συνθήκες εντός των οποίων παρακολουθείται και αναλύεται η οικονομία αυτή. Η ποιότητα των αποτελεσμάτων που επέρχονται βρίσκεται σε σχέση αναλογίας με την διαφάνεια, την αντικειμενικότητα και την ανεξαρτησία των συγκεκριμένων αυτών συνθηκών ελέγχου. Αρκετά κράτη, προέβησαν σε δημιουργία θεσμών που αποσκοπούν σε ενίσχυση των συνθηκών εντός των οποίων ασκείται η πολιτική με αποτέλεσμα την διασφάλιση μακροχρόνιας ανάπτυξης και βιωσιμότητας όσον αφορά τα δημόσια οικονομικά. Για παράδειγμα, απομάκρυναν μια σειρά απλών αρμοδιοτήτων που είχαν αναθέσει σε υπηρεσίες κυβερνητικού χαρακτήρα και που, ευρισκόμενες αυτές υπό υπουργικό ή γενικότερα κυβερνητικό έλεγχο, στερούνται αντικειμενικότητας ή αποτελεσματικότητας στην λειτουργία τους. Επιπρόσθετα, δημιούργησαν ένα σύνολο κανόνων που δύνανται να μειώσουν στο ελάχιστο επιβλαβείς συνέπειες των ενδεχόμενων πολιτικών παρεμβάσεων, όπως παραδείγματος χάρη σειρά δημοσιονομικών κανόνων και μακροχρόνιων πλαισίων βάσει των οποίων ασκείται η δημοσιονομική πολιτική, ακόμη

και διατάξεις σχετικές με χρηστή συμπεριφορά επί των δημοσιονομικών ζητημάτων. Η θέσπιση του «Δημοσιονομικού Συμβουλίου» ως θεσμού ανήκει στην παραπάνω κατηγορία. Συγκεκριμένα, χρήση του όρου αυτού γίνεται προς περιγραφή ενός οργανισμού (είτε αρχής) ο οποίος ναι μεν λαμβάνει χρήματα από το κράτος χωρίς ωστόσο να τελεί σε σχέση εξάρτησης με αυτό. Ακόμη, προβαίνει σε αμερόληπτες αναλύσεις αλλά και εκτίμηση των οικονομικών προοπτικών, της προόδου επίτευξης του επιθυμούμενου για την κυβέρνηση δημοσιονομικού αποτελέσματος, της μακροπρόθεσμης κατάστασης στην οποία βρίσκονται τα δημόσια οικονομικά, ενώ γίνεται και αξιολόγηση του δημοσιονομικού και μακροοικονομικού κόστους και οφέλους από τα μέτρα που προτείνονται (Γέροντας, 2005).

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι κρατικοί και κυβερνητικοί αρχηγοί που ανήκουν στην Ευρωζώνη, την 26^η Οκτώβρη 2011, συμφώνησαν στην ανάληψη υποχρέωσης προς τόνωση του δημοσιονομικού πλαισίου που εφαρμόζεται σε κάθε κράτος σε έκταση ευρύτερη από την οδηγία, σύμφωνα με τις επιμέρους απαιτήσεις και ανάλογα με το εκάστοτε πλαίσιο κάθε κράτους- μέρους. Τονίστηκε, περαιτέρω, η ανάγκη των εθνικών προϋπολογισμών να έχουν την βάση τους επί ανεξάρτητων αναπτυξιακών προβλέψεων. Ακόμη, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο προχώρησε σε σύσταση Επιτροπής με την επίβλεψη του Προέδρου του (VanRompuy), η οποία σε πορίσματα του ακριβώς προηγούμενου έτους αναγνώρισε το μέγεθος της σπουδαιότητας της ενίσχυσης στα εθνικά δημοσιονομικά πλαίσια και της εξασφάλισης ότι θα συμμορφωθούν με το περιεχόμενο των δημοσιονομικών κανόνων που θέσπισε η Ευρωπαϊκή Ένωση προς την ενδυνάμωση ενός πειθαρχημένου δημοσιονομικού χαρακτήρα από κοινού με μια διασφάλιση ότι θα υπάρξει συμμόρφωση σε σχέση με όσο επιτάσσει το ΣΣΑ (Κανελλοπούλου-Μαλούχου, Μεταξάς, & Παπαδοπούλου, 2014).

Αν και ανόμοια ως προς το ακριβές αντικείμενο των αρμοδιοτήτων τους σε καθένα από τα κράτη, τα Συμβούλια αναμφίβολα συγκλίνουν ως προς το ζήτημα της ουσίας και του βασικού στόχου τους. Ο στόχος αυτός συνίσταται στην παροχή βοήθειας προς ελαχιστοποίηση της λεγόμενης προδιάθεσης προς σχηματισμό ελλείμματος (deficit bias) ως γνώρισμα που εμφανίζεται σε όλες τις δημοκρατικές οικονομίες, όπως έχει γίνει σαφές από την εμπειρία. Ουσιαστικά, η επιδιωκόμενη εκ μέρους των κυβερνήσεων επανεκλογή συνεπάγεται συχνά τον σχηματισμό υπεραισιόδοξων

εκτιμήσεων επί της οικονομικής κατάστασης προκειμένου να προκληθούν εντυπώσεις ή να δικαιολογηθεί αύξηση του ύψους των δαπανών. Αυτό συμβαίνει επειδή παραχωρούνται επιδόματα και έτερα «δώρα» για να επηρεαστούν οι ψηφοφόροι, τα οποία με την σειρά τους οδηγούν σε φαινόμενα κατά τα οποία αυξάνονται συστηματικά τα ελλείμματα είτε κατά τον χρόνο της προεκλογικής περιόδου είτε ενόσω η κυβέρνηση βρίσκεται επί τω έργω. Δεδομένης της ομοιότητας των κινήτρων των πολιτικών κομμάτων, η ύπαρξη της προδιάθεσης προς σχηματισμό ελλειμμάτων δεν είναι ασήμαντη ως προς την χρονική της έκταση (European Central Bank, 2011).

Το γεγονός εισαγωγής του κοινού ευρωπαϊκού νομίσματος συνεπάγεται διαμόρφωση ενός καινούριου σκηνικού εντός της Ε.Ε. σχετικά με την οικονομική πολιτική και το πώς αυτή πραγματώνεται. Ειδικότερα, εγκαταλείφθηκε η διενέργεια της νομισματικής πολιτικής εθνικού χαρακτήρα, ενώ η επιδίωξη στόχων οικονομικών και κοινωνικών γίνεται διαμέσου πολιτικών όπως η δημοσιονομική και η διαρθρωτική. Εκτός της συστολής των ορίων πιο ευέλικτου χαρακτήρα, που επέρχεται ως αποτέλεσμα της ανωτέρω εξέλιξης, το Σύμφωνο περιορίζει ακόμη εντονότερα τα κράτη- μέλη, αφού τους επιβάλλει την υποχρέωση εφαρμογής πιο αυστηρών μέτρων δημοσιονομικής πολιτικής. Οι εξελίξεις της καθιέρωσης νέου κοινού νομίσματος (euro-ευρώ) και της υιοθέτησης του ΣΣΑ οδηγούν βασικά σε διπλό σημαντικό αποτέλεσμα. Από την μία, απαιτείται τυχόν αύξηση σε δαπάνες να συνοδεύεται από αντίστοιχη αύξηση των εσόδων, για έναν ισοσκελισμένο προϋπολογισμό, δημιουργώντας με τον τρόπο αυτόν δυσχέρειες σε ορισμένες περιπτώσεις κρατών. Αυτό συμβαίνει και με το ελληνικό παράδειγμα όπου η αύξηση των φορολογικών εσόδων αποτελεί δύσκολο έργο, μιας και η τάση προς εξάντληση της φοροδοτικής ικανότητας στην παρούσα βάση φορολόγησης από κοινού με την άνοδο των φόρων για τις επιχειρήσεις έρχεται αντιμέτωπη με την απαίτηση τα κεφάλαια να κινούνται ελεύθερα και τις αντίστοιχες υποχρεώσεις που επιβάλλει αυτή η απαίτηση (European Central Bank, 2011).

Είναι αξιοσημείωτη η ενέργεια της Ε.Ε. η οποία συνέστησε επιτροπή που ανέλαβε να εναρμονίσει τον τρόπο με τον οποίο φορολογούνται οι επιχειρήσεις, ώστε τα διάφορα κράτη να μην βρίσκονται σε ανταγωνιστική σχέση επιδιώκοντας να επιτύχουν ευνοϊκότερους όρους προσέγγισης εξωτερικού κεφαλαίου. Δεν υπάρχει διαφορετική λύση από την επίδοση βάρους στους γνωστούς και δυσχερείς τρόπους αντιμετώπισης

που δεν είναι να μειωθεί η φοροδιαφυγή και να κατανεμηθούν εκ νέου στο εσωτερικό τα κονδύλια που περιλαμβάνονται στον προϋπολογισμό.

Μεγάλης σπουδαιότητας είναι και η επίπτωση που συνίσταται στο ενδεχόμενο να λειτουργήσει προ-κυκλικά η δημοσιονομική πολιτική ώστε να μην υπάρξει παραβίαση του ΣΣΑ. Έτσι, αν για παράδειγμα μειωθεί εξωτερικώς η ζήτηση προς απόκτηση ελληνικών προϊόντων ή υπηρεσιών λόγω οποιασδήποτε αιτίας, είναι αδύνατον να γίνει αποκατάστασή της μέσω εφαρμογής μιας πολιτικής που υποτιμά το εθνικό νόμισμα, αφού πλέον δεν υφίσταται. Εν προκειμένω, μια δημοσιονομική πολιτική με επεκτατικό χαρακτήρα, όπου αυξάνονται οι δαπάνες ενώ μειώνονται οι φόροι, είναι δυνατόν να αποκτήσει χαρακτήρα αντίστροφο του κυκλικού μέσω της ενθάρρυνσης της εσωτερικής ζήτησης και όλα αυτά προς τον σκοπό αποτροπής- έστω μερικώς- ανόδου του ποσοστού κατά το οποίο υπάρχει ανεργία. Λαμβανομένων υπόψη των ορίων που τίθενται εκ του Συμφώνου αυτού, επέρχεται αξιοσημείωτος περιορισμός του επιπέδου ευελιξίας που οφείλει να χαρακτηρίζει την δημοσιονομική πολιτική. Ο μόνος τρόπος επίλυσης μοιάζει να είναι η παρέμβαση διαρθρωτικού χαρακτήρα, η οποία ενδεχομένως να αποβαίνει ανεπιεικής και δυσχερής. Σε περιπτώσεις όπως αυτή, δεν είναι φυσικά απίθανη η διαμόρφωση της δημοσιονομικής πολιτικής προς την απόκτηση προ-κυκλικού χαρακτήρα. Πιο αναλυτικά, μπορεί να επέλθει ενδυνάμωση των αρνητικών συνεπειών που επήλθαν αρχικά λόγω εξωτερικών παραγόντων (ελάττωση στην εξωτερική ζήτηση), μιας και εξαιτίας τους θα επέλθουν μειωτικές μεταβολές στο εισόδημα και θα αυξηθεί, κατά συνέπεια, το ύψος του δημοσιονομικού ελλείμματος (επειδή θα μειωθούν και οι φόροι). Όμως αυτό με την σειρά του, θα εντείνει την απαίτηση αύξησης της φορολογίας είτε μείωσης του μεγέθους της δαπάνης, ώστε να αποφευχθεί παραβίαση των υποχρεώσεων που απορρέουν από το ΣΣΑ. Ωστόσο, κάτι τέτοιο μπορεί να συνεπάγεται ακόμη και μεγαλύτερο περιορισμό στην ζήτηση, άνοδο της ανεργίας σε υψηλότερα επίπεδα κ.ά. Οι μοναδικές περιπτώσεις αντί-κυκλικής λειτουργίας της δημοσιονομικής πολιτικής είναι εκείνες κατά τις οποίες ο προϋπολογισμός, επί φυσιολογικών δεδομένων, έχει χαρακτήρα πλεονασματικό, ενώ δύναται να υπάρξει και στις περιπτώσεις που αυτός έχει χαρακτήρα ισοσκελισμένο (European Central Bank, 2011).

Η ισχύς των προαναφερθέντων ξεκίνησε για τα κράτη- μέρη (11 σε αριθμό) τα οποία πληρούσαν τις απαιτούμενες προϋποθέσεις, κατά τους τύπους από την 1η Ιανουαρίου του 1999, αλλά κατ' ουσία, όταν έγινε σταθεροποίηση στις ισοτιμίες πριν την ημερομηνία αυτήν. Σκοπό της Ελλάδας αποτέλεσε η πραγματοποίηση τις ίδιας πορείας μετά την πάροδο διετίας. Ωστόσο, λόγω της υιοθέτησης του κοινού ευρωπαϊκού νομίσματος, η οποία οδήγησε στα νέα δεδομένα που προαναφέρθηκαν στο πλαίσιο της δημοσιονομικής πολιτικής, έλαβε χώρα κατά την σύγκλιση αναθεώρηση του ελληνικού δημοσιονομικού στόχου ώστε αυτός να αποσκοπεί σε προϋπολογισμό ισοσκελισμένο ή πλεονασματικό για το χρονικό διάστημα που επήλθε υιοθέτηση του νέου νομίσματος· ενισχύθηκε, ακόμη, η ταχύτερη εφαρμογή μεταβολών με διαρθρωτικό σκοπό με απώτερο στόχο την εξάλειψη των “αγκυλώσεων” που χαρακτηρίζουν την οικονομία της χώρας από κοινού με την ανάγκη προς περιορισμό της αναγκαιότητας για υιοθέτηση της επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής ως έσχατης λύσης (European Central Bank, 2011).

4^ο Κεφάλαιο: Ανάλυση

4.1 Περιγραφή Δημοσιονομικών Εξελίξεων 2002-2016

4.1.1 Συγκριτική Παρουσίαση

Στον πίνακα 1 παρουσιάζεται το ΑΕΠ της Ελλάδας, της Ευρωζώνης και των ΗΠΑ την περίοδο 2002-2016 (τα μεγέθη εμφανίζονται σε εκατομμύρια του εθνικού νομίσματος). Όπως φαίνεται για την Ελλάδα, έως το 2008 το ΑΕΠ ακολούθησε μια σταδιακά ανοδική πορεία, από έτος σε έτος, φθάνοντας το 2008 στα 241.990 εκ. ευρώ. Έκτοτε και έως το 2015 ο ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ άλλαξε και υπήρξε σταδιακή μείωση, ώσπου το 2015 το ΑΕΠ διαμορφώθηκε σε 175.697 εκ. €, σχεδόν στα επίπεδα που ήταν το 2002. Την διετία 2011-2012 οι μειώσεις στο ΑΕΠ κορυφώθηκαν με ποσοστά μεταβολής -8,4% και -7,6% αντίστοιχα (γράφημα 1). Το 2016 υπήρξε οριακή άνοδος κατά 0,1%.

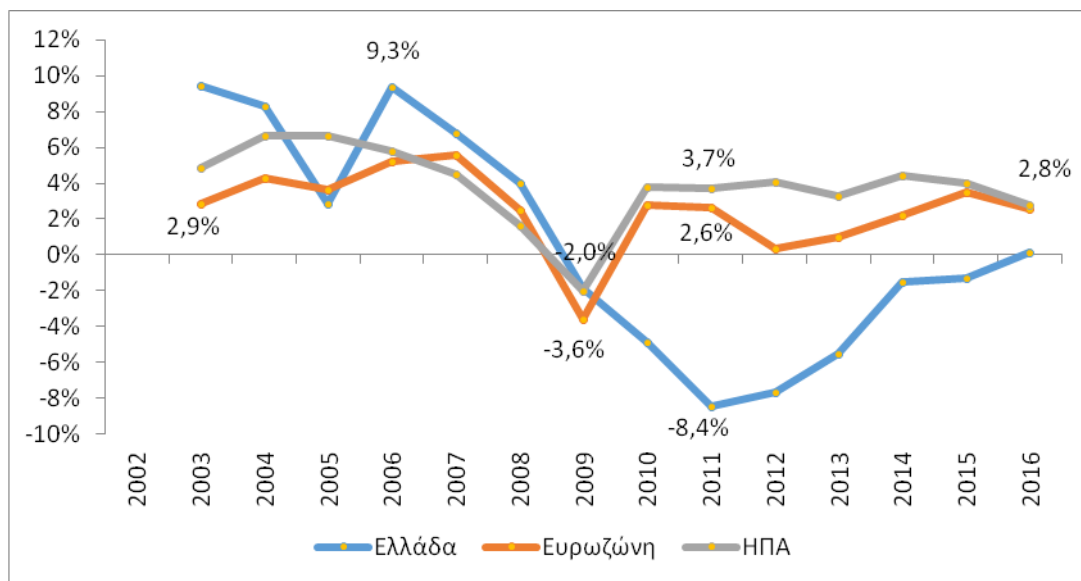
Πίνακας 1: ΑΕΠ Ελλάδας, Ευρωζώνης, ΗΠΑ 2002-2016 (σε εκ. εθνικού νομίσματος)

	Ελλάδα (σε εκ. €)	Ευρωζώνη (σε εκ. €)	ΗΠΑ (σε εκ. \$)
2002	163.460,76	7.611.644,00	10.977.500,00
2003	178.904,90	7.831.135,81	11.510.700,00
2004	193.715,82	8.165.666,32	12.274.900,00
2005	199.242,31	8.461.551,57	13.093.700,00
2006	217.861,57	8.905.797,33	13.855.900,00
2007	232.694,59	9.403.064,28	14.477.600,00
2008	241.990,39	9.636.072,53	14.718.600,00
2009	237.534,18	9.291.508,64	14.418.700,00
2010	226.031,45	9.547.583,54	14.964.400,00
2011	207.028,88	9.799.885,66	15.517.900,00
2012	191.203,91	9.837.428,33	16.155.300,00
2013	180.654,28	9.934.800,30	16.691.500,00
2014	177.940,58	10.157.562,57	17.427.600,00
2015	175.697,43	10.514.968,78	18.120.700,00
2016	175.887,86	10.788.743,65	18.624.500,00

Πηγή: IMF, (2017), International Financial Statistics

Η πορεία του ΑΕΠ στην Ευρωζώνη και τις ΗΠΑ δεν ήταν ανάλογη, καθώς την εξεταζόμενη περίοδο το ΑΕΠ είχε σταδιακή ανοδική πορεία. Την πορεία αυτή ανέκοψε η τελευταία διεθνής οικονομική κρίση και το 2009 το ΑΕΠ και στις δύο περιοχές σημείωσε πτώση. Για την Ευρωζώνη η μείωση του ΑΕΠ το 2009 ήταν μεγαλύτερη και συγκεκριμένα 3,6% ενώ για τις ΗΠΑ η μείωση ήταν της τάξης του 2%. Έτσι το 2016 το ΑΕΠ στην Ευρωζώνη προσεγγίζει τα 10.788,8 δις ευρώ και στις ΗΠΑ τα 18.624,5 δις δολάρια.

Γράφημα 1: Ετήσια % μεταβολή ΑΕΠ Ελλάδα, Ευρωζώνη και ΗΠΑ

Όπως φαίνεται και από το παραπάνω γράφημα οι ρυθμοί αύξησης του ΑΕΠ στις ΗΠΑ είναι υψηλότεροι από αυτούς στην Ευρωζώνη, με εξαίρεση την διετία 2007-2008. Την τελευταία διετία και ειδικά το 2016 υπάρχει μεγαλύτερη σύγκλιση στην ανάπτυξη του ΑΕΠ μεταξύ των δύο περιοχών και για την Ευρωζώνη το ποσοστό είναι 2,6% ενώ για τις ΗΠΑ 2,8%.

Στον πίνακα 2 παρουσιάζονται τα φορολογικά έσοδα της Ελλάδας, της Ευρωζώνης και των ΗΠΑ για την περίοδο 2002-2016. Στην Ελλάδα έως το 2008 τα φορολογικά έσοδα είχαν σταθερή άνοδο, ενώ το επόμενο διάστημα υπήρξαν αρκετές διακυμάνσεις. Πιο συγκεκριμένα το 2008 τα φορολογικά έσοδα ήταν περίπου 65 δις ευρώ και έως το 2008 ανήλθαν σε 98,4 δις. Τα επόμενα έτη και έως το 2014, κατά κύριο λόγο υπήρξαν

μειώσεις στα έσοδα του κράτους από φόρους και το 2014 διαμορφώθηκαν σε 83,5 δις, έπειτα από μείωση 5,9% από το προηγούμενο έτος (γράφημα 2). Την τελευταία διετία υπάρχει εκ νέου αύξηση στα φορολογικά έσοδα στην Ελλάδα, φθάνοντας το 2016 στα 87,5 δις ευρώ.

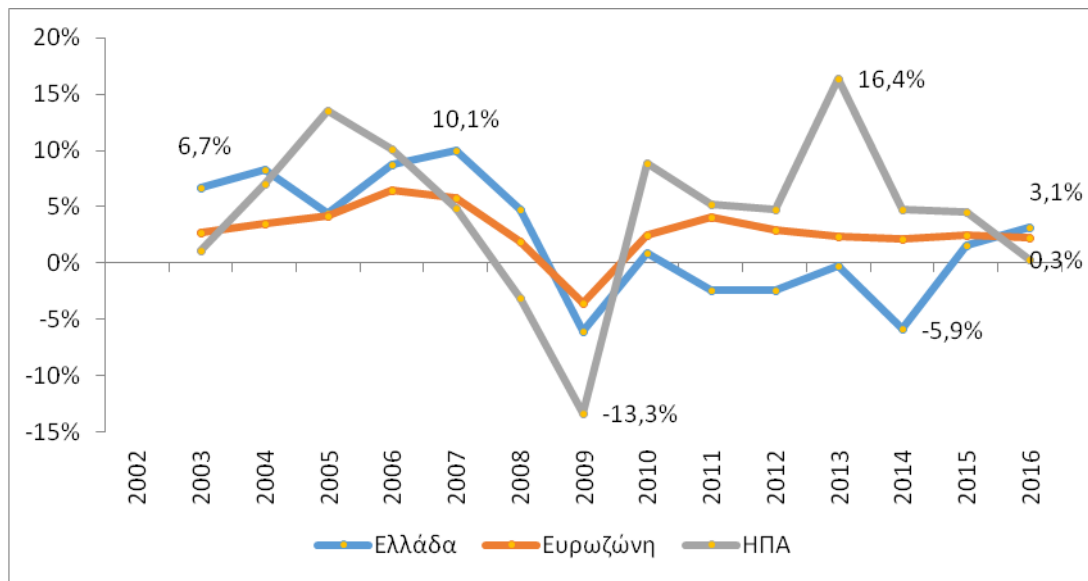
Πίνακας 2: Φορολογικά Έσοδα Ελλάδας, Ευρωζώνης, ΗΠΑ 2002-2016 (σε εκ. εθνικού νομίσματος)

	Ελλάδα (σε εκ. €)	Ευρωζώνη (σε εκ. €)	ΗΠΑ (σε εκ. \$)
2002	65.013,00	3.365.315,00	1.901.343,00
2003	69.346,00	3.456.794,00	1.922.995,00
2004	75.136,00	3.576.588,00	2.058.389,00
2005	78.449,00	3.728.188,00	2.337.940,00
2006	85.338,00	3.967.953,00	2.574.545,00
2007	93.921,00	4.200.111,00	2.701.232,00
2008	98.416,00	4.278.915,00	2.616.709,00
2009	92.488,00	4.125.551,00	2.268.681,00
2010	93.307,00	4.230.583,00	2.469.265,00
2011	91.096,00	4.402.684,00	2.596.987,00
2012	88.923,00	4.530.641,00	2.722.340,00
2013	88.724,00	4.640.651,00	3.167.868,00
2014	83.532,00	4.740.176,00	3.320.407,00
2015	84.820,00	4.859.014,00	3.471.439,00
2016	87.473,00	4.971.452,00	3.482.778,00

Πηγή: IMF, (2017), International Financial Statistics

Αντίστοιχα με το ΑΕΠ και τα φορολογικά έσοδα των ΗΠΑ και της Ευρωζώνης από το 2002 και μετά αυξάνουν και για τις δύο περιοχές, εκτός του 2009. Οι ρυθμοί αύξησης των εσόδων από φόρους στην Ευρωζώνη πραγματοποιούνται με πιο ομαλούς ρυθμούς χωρίς να υπάρχουν τόσο έντονες διακυμάνσεις που παρατηρούνται στις ΗΠΑ. Τα φορολογικά έσοδα στην Ευρωζώνη είναι σε αρκετά υψηλότερα επίπεδα από αυτά των ΗΠΑ και ειδικά αν συγκριθούν και με το ΑΕΠ κάθε περιοχής, αφού το ΑΕΠ είναι σε υψηλότερα επίπεδα από αυτά στην Ευρωζώνη. Συγκεκριμένα το 2016 τα έσοδα από φόρους στην Ευρωζώνη πλησίασαν τα 5 τρις ευρώ ενώ στις ΗΠΑ ήταν περίπου 3,5 τρις δολάρια.

Γράφημα 2: Ετήσια % μεταβολή φορολογικών εσόδων Ελλάδα, Ευρωζώνη και ΗΠΑ

Όπως φαίνεται και από το παραπάνω γράφημα οι μεταβολές στα φορολογικά έσοδα στην Ευρωζώνη ήταν πιο ήπιες σε σχέση με τις μεταβολές στην Ελλάδα και τις ΗΠΑ. Αντίθετα στην Ελλάδα αλλά κυρίως στις ΗΠΑ τόσο οι αυξήσεις όσο και οι μειώσεις αρκετά έτη είναι περισσότερο απότομες. Χαρακτηριστικά στις ΗΠΑ η μείωση των φορολογικών εσόδων το 2009 σε σχέση με το προηγούμενο έτος ήταν -13,3%, ενώ το 2013 παρατηρείται αύξηση της τάξης του 16,4%. Το 2016 την υψηλότερη αύξηση 3,1% στα έσοδα από φόρους έχει η Ελλάδα, ενώ στις ΗΠΑ η αύξηση ήταν οριακή 0,3%.

ΣΤΗΝ Ελλάδα η μεγέθυνση των κρατικών δαπανών συνεχίστηκε έως το 2009, φθάνοντας τα 123,7 δις ευρώ το 2009. Έως το 2012 υπήρξε μείωση ενώ την επόμενη τετραετία παρατηρούνται αυξομειώσεις, με μειώσεις μεγαλύτερης έντασης, με αποτέλεσμα το 2016 να διαμορφώνονται σε 86,2 δις ευρώ. Η Ευρωζώνη είναι η μοναδική περιοχή όπου όλο το εξεταζόμενο χρονικό διάστημα, υπάρχει μεγέθυνση των κρατικών δαπανών. Το διάστημα πριν το 2008 υπήρχε μια σταθερότητα στις ετήσιες αυξήσεις που κυμαίνονταν περίπου στο 3,5%. Την επόμενη διετία ακολούθησαν αυξήσεις σε υψηλότερα επίπεδα και συγκεκριμένα 5,2% και 4,7% αντίστοιχα, ενώ η αύξηση του 2010 ήταν 3,1%. Από το 2013 και μετά η κατάσταση πάλι ομαλοποιείται και οι δημοσιονομικές δαπάνες συνεχίζουν να αυξάνουν με παρεμφερείς ρυθμούς, κατά 1,4% ετησίως.

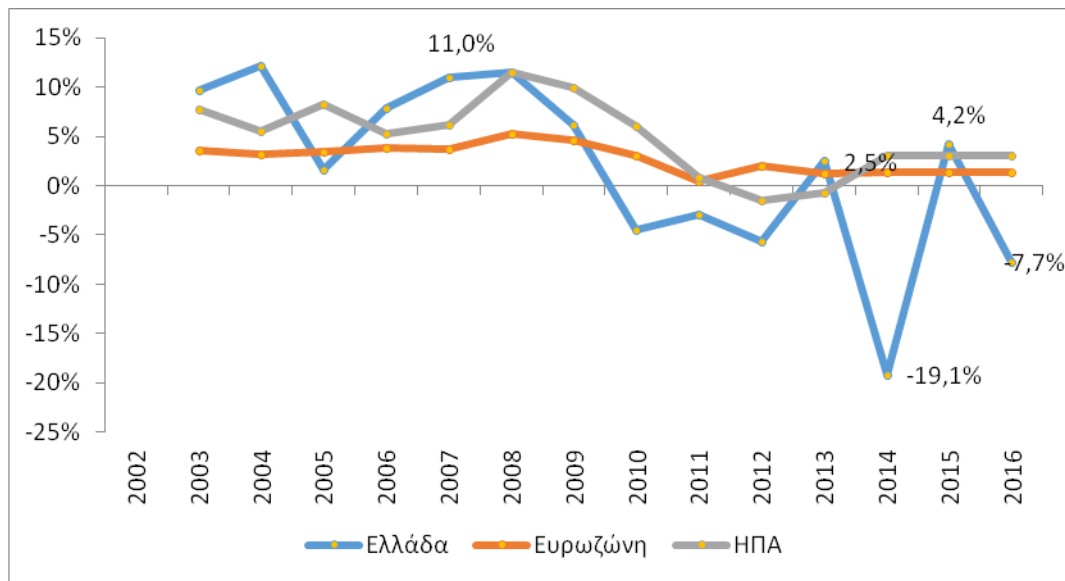
Πίνακας 3: Κρατικές Δαπάνες Ελλάδας, Ευρωζώνης, ΗΠΑ 2002-2016 (σε εκ. εθνικού νομίσματος)

	Ελλάδα (σε εκ. €)	Ευρωζώνη (σε εκ. €)	ΗΠΑ (σε εκ. \$)
2002	69.851,00	3.519.662,00	2.194.907,00
2003	76.608,00	3.645.178,00	2.366.018,00
2004	85.914,00	3.760.867,00	2.496.610,00
2005	87.314,00	3.892.057,00	2.703.312,00
2006	94.142,00	4.042.435,00	2.844.581,00
2007	104.515,00	4.191.046,00	3.019.270,00
2008	116.497,00	4.410.912,00	3.367.934,00
2009	123.739,00	4.616.567,00	3.702.419,00
2010	118.141,00	4.757.874,00	3.924.474,00
2011	114.643,00	4.778.263,00	3.958.024,00
2012	108.118,00	4.875.870,00	3.897.374,00
2013	110.823,00	4.939.205,00	3.869.669,00
2014	89.626,00	5.006.557,00	3.989.464,00
2015	93.410,00	5.075.675,00	4.109.428,00
2016	86.228,00	5.147.585,00	4.233.730,00

Πηγή: IMF, (2017), International Financial Statistics

Στις ΗΠΑ έως το 2011 υπήρξαν συνεχείς αυξήσεις στις κρατικές δαπάνες, αυξήσεις που συνεχίζονται από το 2014 και μετά, έπειτα από μικρές μειώσεις που πραγματοποιήθηκαν την διετία 2012-2013. Την τελευταία δεκαπενταετία στις ΗΠΑ οι κρατικές δαπάνες σχεδόν διπλασιάστηκαν αφού από 2,2 τρις δολάρια (2012), το 2016 ξεπέρασαν τα 4,2 τρις δολάρια. Οι κρατικές δαπάνες στην Ευρωζώνη είναι σε υψηλότερα επίπεδα από αυτές στις ΗΠΑ και το 2016 ήταν περίπου 5,2 τρις ευρώ, ενώ το 2002 ήταν 3,5 τρις ευρώ.

Γράφημα 3: Ετήσια % μεταβολή κρατικών δαπανών Ελλάδα, Ευρωζώνη και ΗΠΑ

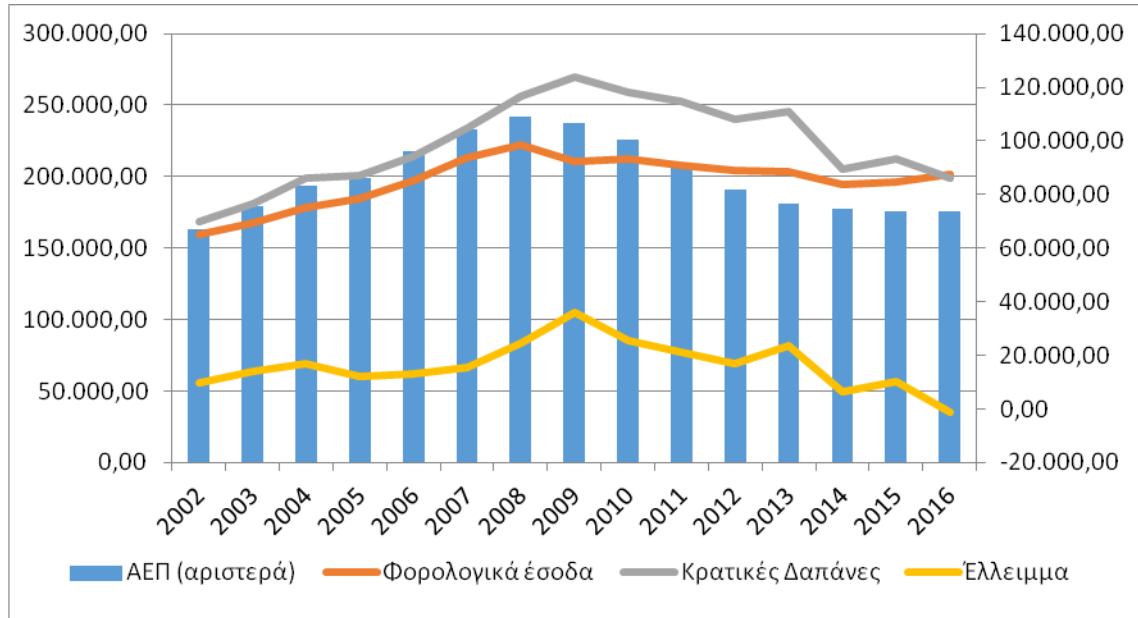
Όπως φαίνεται και από το γράφημα 3, οι μεταβολές στις κρατικές δαπάνες στην Ευρωζώνη είναι ομαλότερες, συγκριτικά σε τις άλλες δύο περιοχές. Εντωμεταξύ είναι εμφανής η πτωτική τάση των ρυθμών ανάπτυξή τους τα τελευταία έτη. Οι διακυμάνσεις στις κρατικές δαπάνες στις ΗΠΑ είναι εντονότερες, αν και τα τελευταία τρία έτη παρατηρείται μια σταθερότητα στην ετήσια μεταβολή τους, περίπου στο 3%. Στην Ελλάδα οι μεταβολές, τόσο οι θετικές κυρίως όμως οι αρνητικές, στις κρατικές δαπάνες είναι σε αρκετά υψηλότερα επίπεδα ειδικά τα τελευταία έτη.

4.1.2 Παρουσίαση δημοσιονομικών στοιχείων ανά περιοχή

Στην Ελλάδα το ΑΕΠ, όπως προαναφέρθηκε, έως το 2008 σημείωνε σταθερά ανοδική πορεία, όπως φαίνεται και από το γράφημα 4. Την πενταετία που ακολούθησε υπήρξαν σημαντικές μειώσεις στο ΑΕΠ της χώρας, ενώ την τελευταία τριετία παρατηρείται μια σχετική σταθερότητα. Επίσης τα φορολογικά έσοδα έως το 2008 αυξάνονταν σταθερά, ενώ έκτοτε είναι εμφανής η μείωσή τους. Το 2014 σημείωσαν πτώση κατά 5,9% ενώ την τελευταία διετία έχουν θετικούς ρυθμούς μεταβολής. Σχεδόν αντίστοιχη ήταν και η πορεία των κρατικών δαπανών, με τα φορολογικά έσοδα, αν και οι δαπάνες αυξάνονταν με ραγδαίους ρυθμούς έως το 2009. Τα επόμενα έτη υπήρξαν σταδιακές μειώσεις, πλην του 2013, όπου αυξήθηκαν κατά 2,5% και του 2015 με αύξηση 4,2%. Το 2016 η μείωση στις κρατικές δαπάνες και η αύξηση

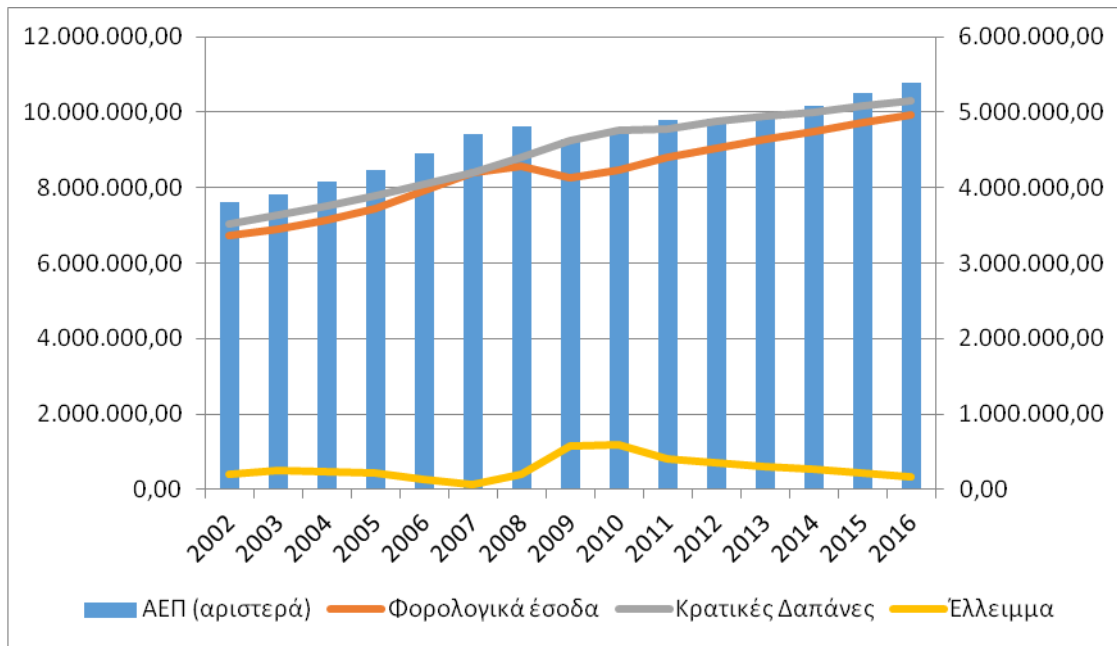
των φορολογικών εσόδων, για πρώτη φορά την τελευταία δεκαπενταετία, επέφερε αναστροφή του ελλείμματος και υπήρξε πλεόνασμα 1.288 εκ. ευρώ.

Γράφημα 4: Διαχρονική εξέλιξη δημοσιονομικών στοιχείων στην Ελλάδα 2002-2016

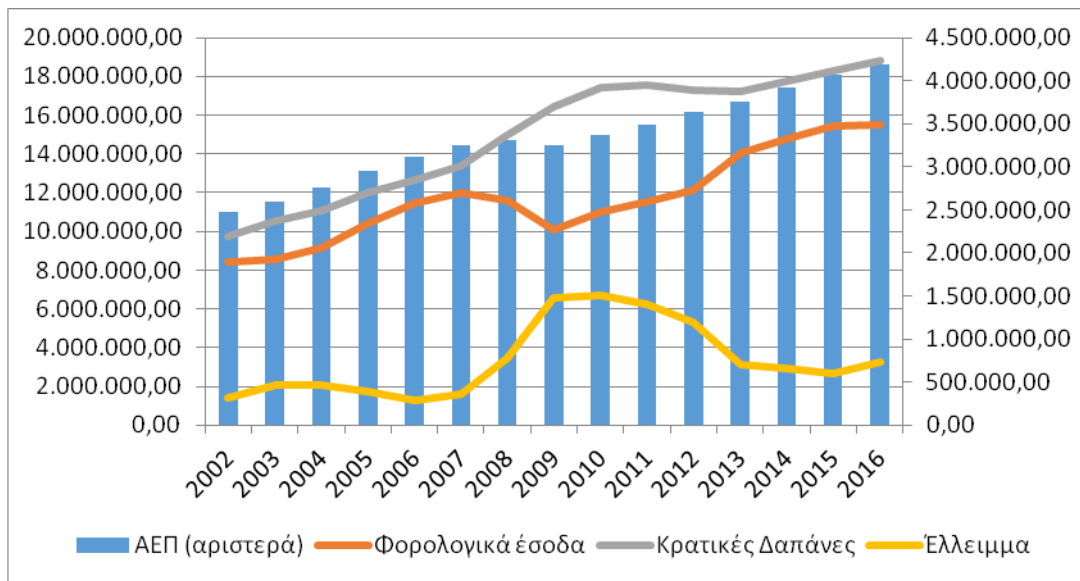
Στο παρακάτω γράφημα παρουσιάζεται η διαχρονική εξέλιξη των δημοσιονομικών μεγεθών στην Ευρωζώνη το χρονικό διάστημα 2002-2016. Το ΑΕΠ και τα φορολογικά έσοδα το 2009 σημείωσαν πτώση, γεγονός που το συγκεκριμένο έτος και το επόμενο οδήγησαν σε σημαντική αύξηση του ελλείμματος, καθώς τα δημοσιονομικά έξοδα, συνέχισαν να αυξάνουν, (όπως και όλη την τελευταία δεκαπενταετία). Παρόλα αυτά τα τελευταία έτη και κυρίως το 2016, όπως και το διάστημα ακριβώς πριν την κρίση του 2008, φαίνεται να υπάρχει μεγαλύτερη σύγκλιση μεταξύ φορολογικών εσόδων και κρατικών δαπανών, με αποτέλεσμα να περιορίζεται το έλλειμμα αρκετά.

Γράφημα 5: Διαχρονική εξέλιξη δημοσιονομικών στοιχείων στην Ευρωζώνη 2002-2016

Το ΑΕΠ στις ΗΠΑ, όπως φαίνεται και από το παρακάτω γράφημα, έχει μια σταθερά ανοδική πορεία, την τελευταία δεκαπενταετία. Η κρίση του 2008 ανέκοψε την ανοδική πορεία του ΑΕΠ, για ένα έτος (2009), ενώ έκτοτε οι θετικοί ρυθμοί μεταβολής συνεχίστηκαν. Αντίστοιχα κινήθηκαν και τα φορολογικά έσοδα αν και οι μεταβολές σε αυτά ήταν μεγαλύτερες ειδικά την διετία 2005-2006, το 2009 και το 2013. Οι κρατικές δαπάνες συνέχισαν να αυξάνουν έως και το 2011. Τα επόμενα δύο έτη ακολούθησε μικρή μείωση, ενώ από το 2014 και μετά συνεχίζουν να αυξάνουν.

Γράφημα 6: Διαχρονική εξέλιξη δημοσιονομικών στοιχείων στις ΗΠΑ 2002-2016

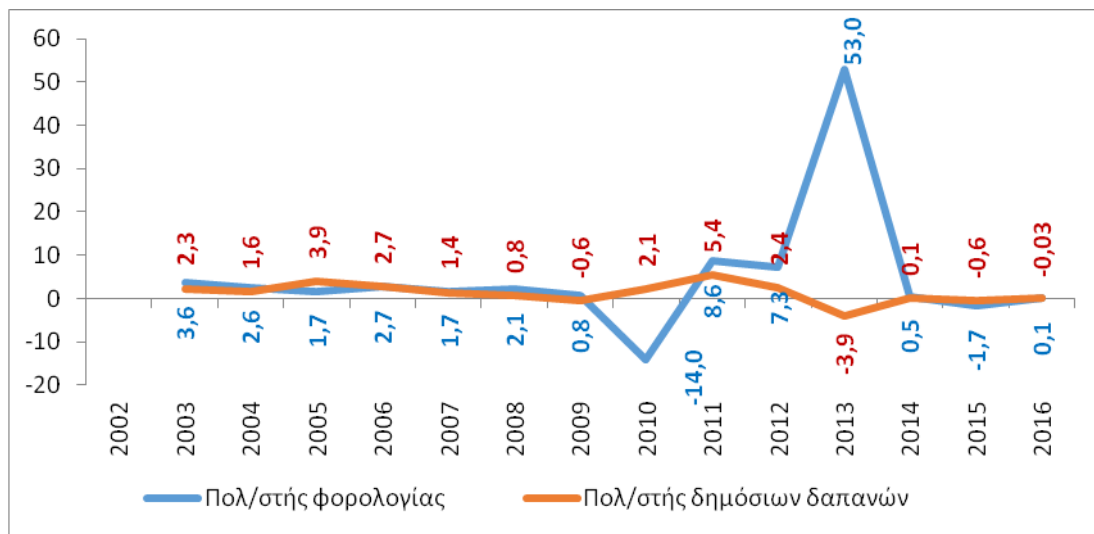
Οι διαφορετικές εξελίξεις μεταξύ φορολογικών εσόδων και κρατικών δαπανών την πενταετία 2008-2012 επιδείνωσαν σημαντικά το έλλειμμα των ΗΠΑ, το οποίο την διετία 2010-2011 ξεπέρασε το 10% του ΑΕΠ. Παρά τον σταδιακό περιορισμό του ελλείμματος την τριετία 2013-2015, το 2016 αυξήθηκε εκ νέου φθάνοντας στα περίπου 738 δις δολάρια.

4.2 Δημοσιονομικοί Πολλαπλασιαστές

4.2.1 Ελλάδα

Στο γράφημα 7 παρουσιάζεται η διαχρονική εξέλιξη του φορολογικού πολλαπλασιαστή και του πολλαπλασιαστή δημοσίων δαπανών για την Ελλάδα, την τελευταία δεκαπενταετία. Έως το 2008 οι τιμές των δύο δεικτών κυμαίνονται σε παρεμφερή επίπεδα, με τον πολλαπλασιαστή φορολογίας να είναι ελαφρά υψηλότερος. Φαίνεται ότι γίνεται προσπάθεια εφαρμογής του θεωρήματος του ισοσκελισμένου προϋπολογισμού, σύμφωνα με το οποίο οι αυξήσεις των κρατικών δαπανών να είναι ανάλογες με τις αυξήσεις της φορολογίας, ώστε να μην επηρεάζεται ο κρατικός προϋπολογισμός και οι αρνητικές επιδράσεις της φορολογίας στο εισόδημα να αντισταθμίζονται από τις θετικές των κρατικών δαπανών.

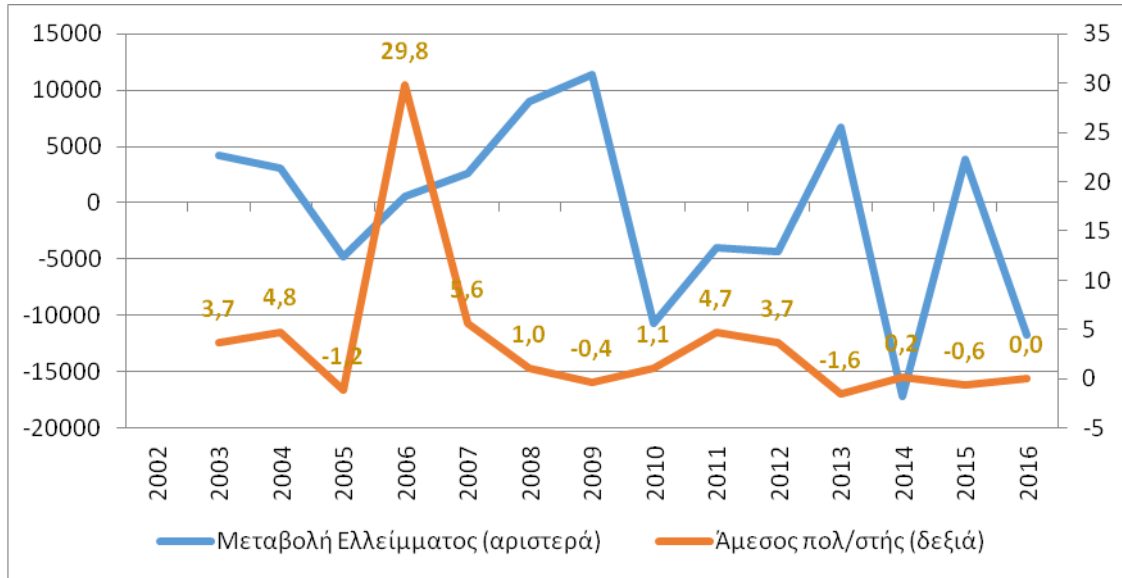
Γράφημα 7: Πολλαπλασιαστές φορολογίας και κρατικών δαπανών Ελλάδα 2003-2016

Από το 2010 έως το 2014 η σχέση μεταξύ των δύο πολλαπλασιαστών μεταβλήθηκε σημαντικά και ειδικά ο πολλαπλασιαστής της φορολογίας είχε μεγάλες διακυμάνσεις. Συγκεκριμένα το 2010 η μείωση του ΑΕΠ ήταν 14 φορές υψηλότερη από την αύξηση της φορολογίας, ενώ το 2013 η μείωση του ΑΕΠ ήταν 53 φορές υψηλότερη από την μείωση στα φορολογικά έσοδα.

Τα παραπάνω είχαν επίδραση και στην μεταβολή του ελλείμματος της χώρας. Σε γενικές γραμμές έως το 2008 η αύξηση του ΑΕΠ σε συνδυασμό με την ανάλογη μεταβολή της φορολογίας και των δημοσίων δαπανών συγκράτησε το έλλειμμα σε παρεμφερή επίπεδα.

Γράφημα 8: Ετήσια μεταβολή ελλείμματος και πολλαπλασιαστής ελλείμματος Ελλάδα 2003-2016

Στον παρακάτω πίνακα εμφανίζεται η μέση μεταβολή των δημοσιονομικών μεγεθών και των αντίστοιχων πολλαπλασιαστών στην Ελλάδα τις δύο υποπεριόδους πριν και μετά την κρίση (2002-2008 και 2009-2016). Την περίοδο πριν την κρίση η μέση ετήσια μεταβολή του ΑΕΠ ήταν 13,1 δις ευρώ, των φόρων 5,6 δις, των δημοσίων δαπανών 7,8 δις και του ελλείμματος 2,5 δις ευρώ. Η μέση τιμή του πολλαπλασιαστή φορολογίας 2,38, του πολλαπλασιαστή δημόσιων δαπανών 2,13 και του πολλαπλασιαστή ελλείμματος 7,29. Το ΑΕΠ στην χώρα αυξανόταν κατά μέσο όρο 7 φορές περισσότερο από την αύξηση του ελλείμματος και περίπου δύο φορές περισσότερο από την αύξηση της φορολογίας και των δημόσιων δαπανών.

Πίνακας 4: Μέση μεταβολή δημοσιονομικών μεγεθών και πολλαπλασιαστών υποπεριοδών στην Ελλάδα

	2002-2008	2009-2016
Μεταβολή ΑΕΠ (σε εκ. ευρώ)	13.088,27	-8.262,82
Μεταβολή Φόρων (σε εκ. ευρώ)	5.567,17	-1.367,88
Μεταβολή Δ. Δαπανών (σε εκ. ευρώ)	7.774,33	-3.783,63

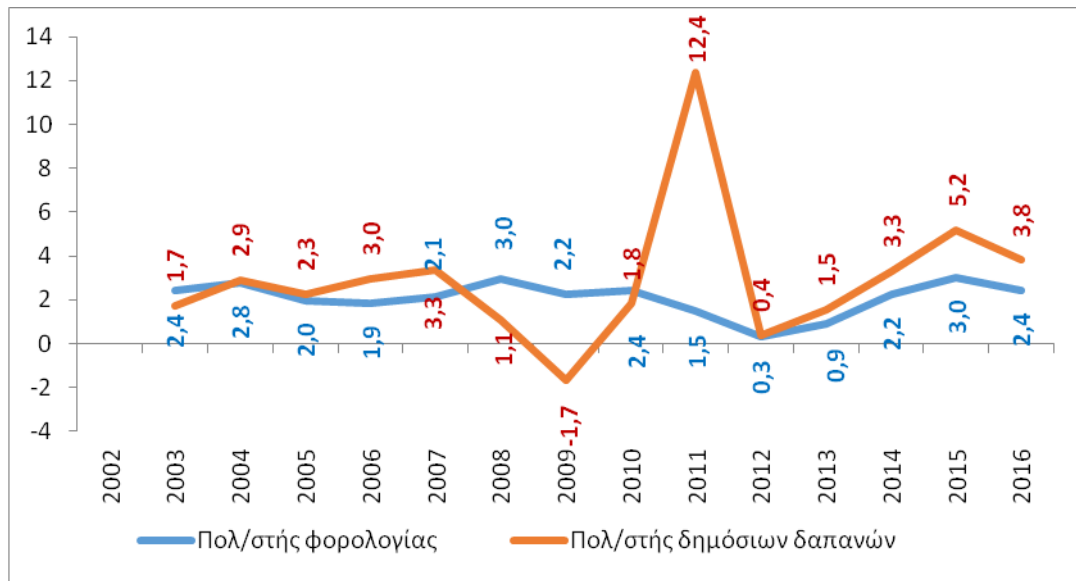
Μεταβολή Ελλείμματος (σε εκ. ευρώ)	2.463,00	-3.239,13
Πολ/στής φορολογίας	2,38	6,81
Πολ/στής δημόσιων δαπανών	2,13	0,61
Άμεσος πολ/στής ελλείμματος	7,29	0,89

Την περίοδο μετά την κρίση η πορεία των δημοσιονομικών μεγεθών αντιστράφηκε και σημαντικές αλλαγές επήλθαν στους δημοσιονομικούς πολλαπλασιαστές. Πιο συγκεκριμένα η μέση μείωση του ΑΕΠ είναι 8,3 δις ευρώ, των φόρων 1,4 δις, των δημόσιων δαπανών 3,8 δις και τους ελλείμματος 3,2 δις ευρώ. Ο πολλαπλασιαστής φορολογίας αυξήθηκε σημαντικά φθάνοντας να έχει μέση τιμή 6,81, δηλαδή οι μειώσεις του ΑΕΠ ήταν περίπου επτά φορές υψηλότερες από τη μείωση των φορολογικών εσόδων. Αντίθετα ο πολλαπλασιαστής δημόσιων δαπανών μειώθηκε σημαντικά έχοντας μέση τιμή 0,61 και ο μέσος πολλαπλασιαστής ελλείμματος ήταν 0,89.

4.2.2 Ευρωζώνη

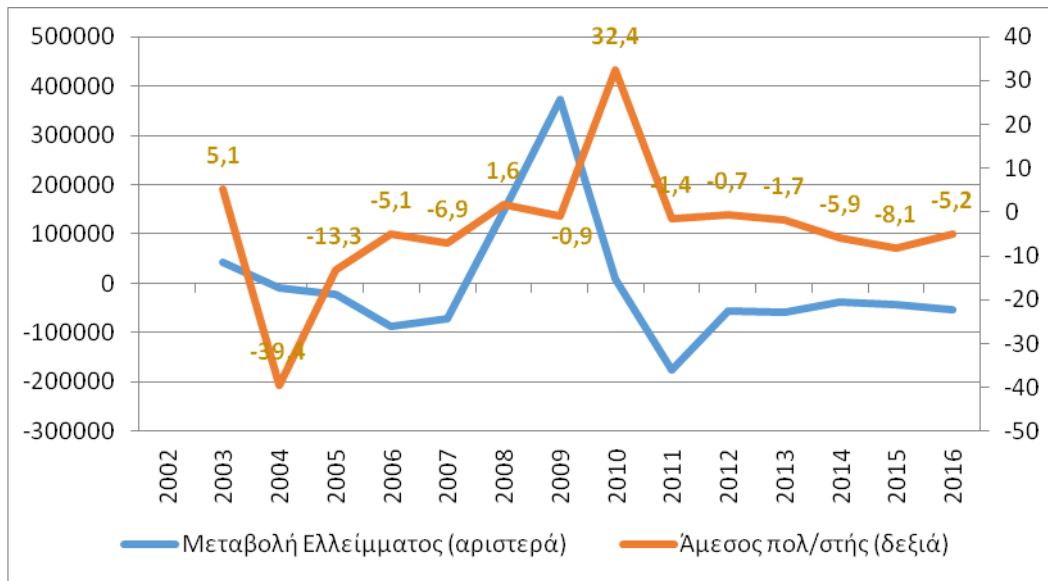
Στην Ευρωζώνη ο πολλαπλασιαστής δημοσίων δαπανών έως το 2007 και από το 2012 και μετά είναι σε υψηλότερα επίπεδα από τον πολλαπλασιαστή φορολογίας, χωρίς όμως έντονες διαφορές, όπως φαίνεται από το γράφημα 9. Το μεσοδιάστημα υπήρξαν σημαντικές αποκλίσεις, μεταξύ των δύο πολλαπλασιαστών. Συγκεκριμένα το 2009 ο πολλαπλασιαστής δημοσίων δαπανών ήταν -1,7, καθώς το ΑΕΠ μειώθηκε ενώ οι δημόσιες δαπάνες αυξήθηκαν και ο πολλαπλασιαστής φορολογίας ήταν 2,2, ενώ το 2011 η τιμή του πολλαπλασιαστή δημοσίων δαπανών ήταν 12,4, με το ΑΕΠ να μεγεθύνεται κατά 12,4 φορές περισσότερο από ότι οι δημόσιες δαπάνες. Αντίθετα οι μεταβολές στην φορολογία συγκριτικά με τις μεταβολές του ΑΕΠ ήταν περισσότερο ομαλές. Την τριετία 2011-2013 οι αυξήσεις στα φορολογικά έσοδα ήταν μεγαλύτερες από τις αυξήσεις του ΑΕΠ και ο πολλαπλασιαστής εμφανίζει πιο μικρές τιμές από ότι τα υπόλοιπα έτη. Την τελευταία τριετία η αναλογία μεταξύ αύξησης ΑΕΠ και αύξησης φορολογικών εσόδων επανέρχεται στα συνήθη επίπεδα και ο πολλαπλασιαστής κυμαίνεται μεταξύ του 2 και 3, δηλαδή το ΑΕΠ αυξάνει κατά 2 με 3 φορές περισσότερο από τις αυξήσεις στα έσοδα από φόρους.

Γράφημα 9: Πολλαπλασιαστές φορολογίας και κρατικών δαπανών Ευρωζώνη 2003-2016

Όπως φαίνεται από το παρακάτω γράφημα οι αυξήσεις του ελλείμματος στην Ευρωζώνη την διετία 2009-2010 ήταν πάρα πολύ μεγάλες. Το 2009 η μείωση του ΑΕΠ ήταν σχεδόν ισόποση με την αύξηση του ελλείμματος και ο πολλαπλασιαστής διαμορφώνεται στο -0,9. Ενώ το επόμενο έτος καθώς η επιδείνωση του ελλείμματος ήταν μικρότερης έντασης, σε σύγκριση με την αύξηση του ΑΕΠ οδήγησε τον πολλαπλασιαστή σε τιμή 32,4. Άλλη ακραία τιμή στον πολλαπλασιαστή ελλείμματος στην Ευρωζώνη παρατηρείται το 2004, που όμως οφείλεται στην μεγάλη αύξηση του ΑΕΠ και την μικρότερη μείωση που υπήρξε στο έλλειμμα. Τα τελευταία έτη, από το 2011 και μετά το έλλειμμα στην ευρωζώνη ακολουθεί φθίνουσα πορεία ενώ το ΑΕΠ μεγεθύνεται με συνέπεια ο πολλαπλασιαστής να εμφανίζει αρνητικές τιμές. Την τελευταία τριετία οι τιμές του πολλαπλασιαστή είναι -5,9, -8,1 και -5,2 αντίστοιχα δείχνοντας ότι οι αυξήσεις στο ΑΕΠ είναι ανάλογα μεγαλύτερες από τις μειώσεις στο έλλειμμα της Ευρωζώνης.

Γράφημα 10: Ετήσια μεταβολή ελλείμματος και πολλαπλασιαστής ελλείμματος Ευρωζώνη 2003-2016

Οι ρυθμοί αύξησης των δημοσιονομικών μεγεθών πριν την κρίση ήταν σε αρκετά υψηλότερα επίπεδα από ότι μετά την κρίση, ενώ όσον αφορά τα έλλειμμα μετά την κρίση υπάρχει μείωση. Πιο συγκεκριμένα την περίοδο 2002-2008 η μέση μεταβολή του ΑΕΠ ήταν 337 δις ευρώ, ενώ αντίστοιχα για τα έσοδα από φόρους ήταν 152 δις ευρώ. Λίγο μικρότερη ήταν η μέση ετήσια αύξηση των δημοσίων δαπανών (148 δις ευρώ), ενώ ανοδική ήταν και η μεταβολή του ελλείμματος κατά 228,5 εκ ευρώ κατά μέσο όρο ετησίως. Τα παραπάνω οδήγησαν τον μέσο πολλαπλασιαστή φορολογίας σε τιμή 2,35 και τον μέσο πολλαπλασιαστή κρατικών δαπανών σε τιμή 2,38. Παρά το γεγονός ότι το έλλειμμα την εξαετία 2003-2008 κατά μέσο όρο αυξήθηκε, τα έτη που υπήρξαν μειώσεις ήταν τέτοιες που συγκριτικά με τις αυξήσεις του ΑΕΠ διαμόρφωσαν υψηλά αρνητικές τιμές στον πολλαπλασιαστή ελλείμματος, έτσι η μέση μεταβολή του την συγκεκριμένη περίοδο είναι -9,69.

Την περίοδο μετά την κρίση στην Ευρωζώνη οι μέσες ετήσιες μεταβολές σε ΑΕΠ, φορολογικά έσοδα και δημόσιες δαπάνες ήταν μικρότερες από ότι την προηγούμενη υποπερίοδο. Συγκεκριμένα το ΑΕΠ μεταβλήθηκε κατά μέσο όρο 144 δις ετησίως, τα έσοδα από φόρους κατά 86,6 δις και οι δημόσιες δαπάνες κατά 92,1 δις ευρώ. Παρατηρείται ότι η μέση μεταβολή στις δημόσιες δαπάνες είναι υψηλότερη από τη

μέση μεταβολή των φόρων. Το έλλειμμα στην ευρωζώνη αν και αυξήθηκε σημαντικά την διετία 2008-2009, οι αυξήσεις αυτές αντισταθμίστηκαν από τις μειώσεις των επόμενων ετών και έτσι η μέση ετήσια μεταβολή τους ελλείμματος την οκταετία 2009-2016 ήταν -5,5 δις ευρώ.

Πίνακας 5: Μέση μεταβολή δημοσιονομικών μεγεθών και πολλαπλασιαστών υποπεριόδων στην Ευρωζώνη

	2002-2008	2009-2016
Μεταβολή ΑΕΠ	337.404,75	144.083,89
Μεταβολή Φόρων	152.266,67	86.567,13
Μεταβολή Δ. Δαπανών	148.541,67	92.084,13
Μεταβολή Ελλείμματος	228,50	-5.508,88
Πολ/στής φορολογίας	2,35	1,88
Πολ/στής δημόσιων δαπανών	2,38	3,34
Άμεσος πολ/στής ελλείμματος	-9,69	1,07

Σύμφωνα με τις προαναφερθείσες εξελίξεις την περίοδο 2009-2016 ο μέσος πολλαπλασιαστής φορολογίας μειώθηκε σε 1,88, ενώ αύξηση υπήρξε στον μέσο πολλαπλασιαστή δημοσίων δαπανών ο οποίος διαμορφώθηκε σε 3,34. Η ιδιαίτερα υψηλή τιμή του πολλαπλασιαστή ελλείμματος το 2010 (32,4) οδήγησε τον μέσο πολλαπλασιαστή σε θετική τιμή παρά τις επόμενες αρνητικές τιμές του, λόγω μείωσης του ελλείμματος. Έτσι για την περίοδο 2009-2016 η μέση τιμή του πολλαπλασιαστή ελλείμματος ήταν 1,07.

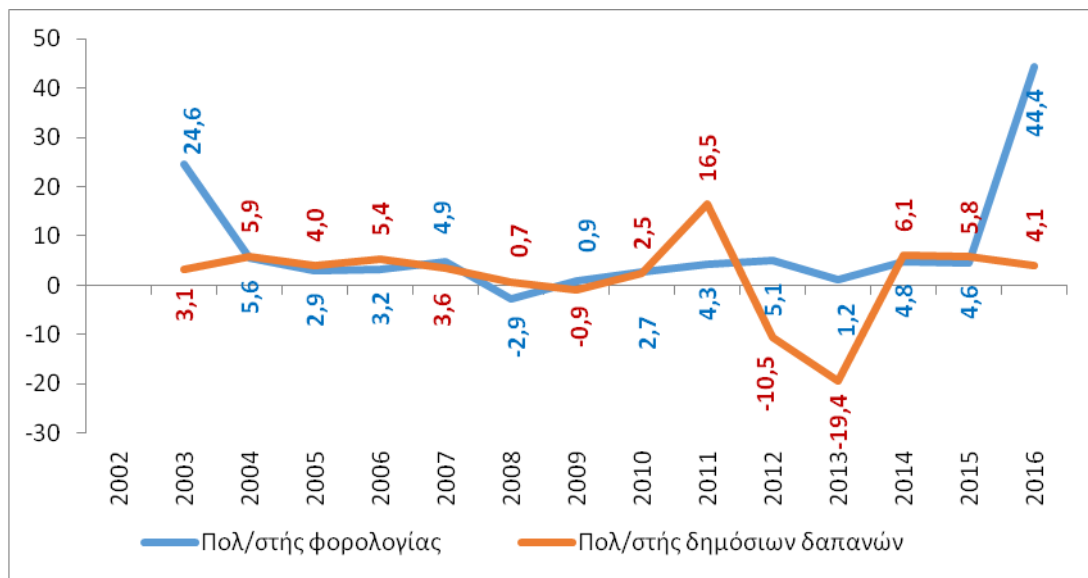
4.2.3 ΗΠΑ

Το 2003 η απόκλιση της αύξησης του ΑΕΠ και της αύξησης των φορολογικών εσόδων ήταν τέτοια που ο πολλαπλασιαστής φορολογίας ήταν ιδιαίτερα υψηλός στις ΗΠΑ, με τιμή 24,6. Τα επόμενα έτη και έως το 2007 οι τιμές του ήταν επίσης θετικές αλλά σε αρκετά χαμηλότερα επίπεδα. Το 2008 υπήρξε αύξηση στο ΑΕΠ αλλά μείωση στα φορολογικά έσοδα (από το προηγούμενο έτος) και η τιμή του πολλαπλασιαστή ήταν αρνητική, -2,9. Το 2009 το ΑΕΠ μειώθηκε αλλά η μείωσή του ήταν μικρότερη από την μείωση των φορολογικών εσόδων και η τιμή διαμορφώθηκε σε 0,9. Έκτοτε υπήρξε

αύξηση τόσο στο ΑΕΠ των ΗΠΑ όσο και στα φορολογικά έσοδα και οι τιμές του πολλαπλασιαστή φορολογίας ήταν θετικές και το 2016 μάλιστα έφθασε το 44,4.

Από την άλλη μεριά ο πολλαπλασιαστής δημοσίων δαπανών παρουσιάζει μεγαλύτερες διακυμάνσεις το διάστημα μετά το ξέσπασμα της διεθνούς οικονομικής κρίσης και ειδικά την τριετία 2011-2013 που υπήρξαν σημαντικές μεταβολές στα δημοσιονομικά έξοδα. Την διετία 2012-2013 οι δημόσιες δαπάνες μειώθηκαν με συνέπεια ο πολλαπλασιαστής να έχει τιμές -10,5 και -19,4 αντίστοιχα. Μεγαλύτερη σταθερότητα παρατηρείται στον πολλαπλασιαστή την τελευταία τριετία.

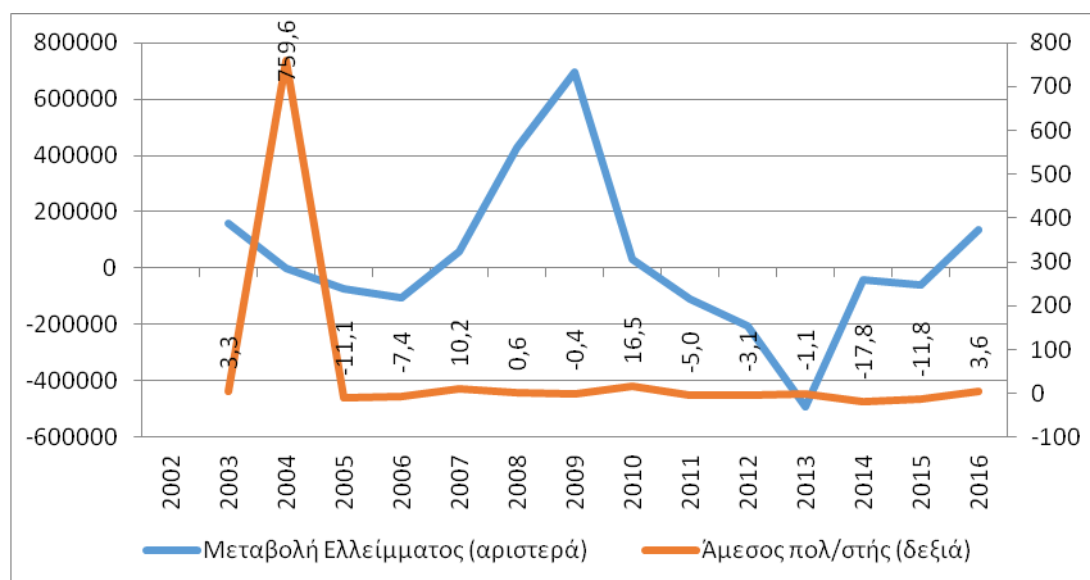
Γράφημα 11: Πολλαπλασιαστές φορολογίας και κρατικών δαπανών ΗΠΑ 2003-2016

Το 2004 η πολύ μικρή αύξηση του ελλείμματος στις ΗΠΑ συγκριτικά με την αρκετά μεγάλη αύξηση στο ΑΕΠ (764,2 δις δολάρια) είχε αποτέλεσμα ο πολλαπλασιαστής ελλείμματος να έχει τιμή 759,6. Τα υπόλοιπα έτη υπήρξαν επίσης μεγάλες διακυμάνσεις στον πολλαπλασιαστή, όμως ήταν πολύ μικρότερης έντασης. Την διετία 2008-2009 οι μεταβολές στο ΑΕΠ (την πρώτη χρονιά αυξήθηκε ενώ την δεύτερη μειώθηκε) ήταν αρκετά μικρότερες από την αύξηση του ελλείμματος και ο πολλαπλασιαστής είχε τιμές 0,6 και -0,4 αντίστοιχα. Σημαντικά υψηλές ήταν και οι

τιμές του 2014 και 2015 με το έλλειμμα να μειώνεται λίγο συγκριτικά με την αύξηση του ΑΕΠ και ο πολλαπλασιαστής ήταν -17,8 και -11,8 αντίστοιχα.

Γράφημα 12: Ετήσια μεταβολή ελλείμματος και πολλαπλασιαστής ελλείμματος ΗΠΑ 2003-2016

Την περίοδο 2002-2008 στις ΗΠΑ η μέση ετήσια αύξηση του ΑΕΠ έφθασε τα 623,5 δις δολάρια. Από την άλλη μεριά η μέση ετήσια αύξηση των φορολογικών εσόδων ήταν μικρότερη από την μέση αύξηση των δημοσιονομικών δαπανών, όπως φαίνεται και από τον πίνακα 6. Έτσι ο μέσος πολλαπλασιαστής φορολογίας την συγκεκριμένη περίοδο ήταν 6,41 ενώ ο μέσος πολλαπλασιαστής δημόσιων δαπανών ήταν 3,76. Η ακραία τιμή του πολλαπλασιαστή ελλείμματος το 2004, οδήγησε τον μέσο πολλαπλασιαστή σε τιμή 125,88 για αυτή την περίοδο.

Πίνακας 6: Μέση μεταβολή δημοσιονομικών μεγεθών και πολλαπλασιαστών υποπεριόδων στις ΗΠΑ

	2002-2008	2009-2016
Μεταβολή ΑΕΠ	623.516,67	488.237,50
Μεταβολή Φόρων	119.227,67	108.258,63
Μεταβολή Δ. Δαπανών	195.504,50	108.224,50
Μεταβολή Ελλείμματος (αριστερά)	78.464,33	-5.331,38
Πολ/στής φορολογίας	6,41	8,51

Πολ/στής δημόσιων δαπανών	3,76	0,52
Πολ/στής ελλείμματος	125,88	-2,38

Τη περίοδο μετά την κρίση οι μέσες τιμές όλων των εξεταζόμενων μεγεθών μειώθηκαν σημαντικά. Η μέση αύξηση των δημόσιων δαπανών ήταν ελαφρά χαμηλότερη από την μέση αύξηση των φορολογικών εσόδων. Επίσης ενώ την περίοδο προ κρίσης το έλλειμμα μεγεθυνόταν κατά 78,5 δις δολάρια κατά μέσο όρο ετησίως την περίοδο μετά, είχε μέση μείωση κατά 5,3 δις. Έτσι οι μέσοι πολλαπλασιαστές των ΗΠΑ μετά την κρίση μεταβλήθηκαν, με τον μέσο πολλαπλασιαστή φορολογίας να αυξάνει σε 8,51, τον πολλαπλασιαστή δημόσιων δαπανών να μειώνεται σε 0,52 και τον πολλαπλασιαστή ελλείμματος να διαμορφώνεται σε -2,38.

5^ο Κεφάλαιο: Συμπεράσματα

Ο σύγχρονος ρόλος του κράτους είναι καθοριστικός για την πραγματοποίηση των στόχων και των λειτουργιών σε μια οικονομία και η άσκηση δημοσιονομικής πολιτικής μεταξύ άλλων, επιδιώκει τη προώθηση της κοινωνικής ευημερίας. Οι εξελίξεις των τελευταίων δεκαετιών, παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, νομισματική ένωση στην Ευρώπη, ενοποίηση των αγορών, επιβράδυνση του ρυθμού ανάπτυξης στις αναπτυγμένες οικονομίες, δείχνει ότι οι ασκούμενες δημοσιονομικές πολιτικές σε πολλές περιπτώσεις χρειάζονται αναθεώρηση καθώς οι παράγοντες που καθορίζουν την ανάπτυξη σε μια οικονομία είναι πολυδιάστατοι και έχουν διαφορετικό βαθμό επίδρασης ανάλογα τις κρατούσες συνθήκες (Θεοδωρόπουλος, 2010).

Τα εργαλεία που έχει στην διάθεσή της μια κυβέρνηση για την επίτευξη των στόχων της είναι η δημοσιονομική και νομισματική πολιτική (όπου στην περίπτωση της Ελλάδας από την νομισματική ένωση, η νομισματική πολιτική ασκείται σε επίπεδο ευρωζώνης). Η δημοσιονομική πολιτική κατά κύριο λόγο ασκείται μέσω των κρατικών δαπανών και των φόρων, μεγέθη που έχουν αντίθετες επιπτώσεις στην ζήτηση και το εισόδημα. Το εισόδημα όμως και οι μεταβολές του συνδέονται με πολλούς άλλους παράγοντες οι οποίοι θα πρέπει να συνυπολογίζονται κατά την άσκηση της δημοσιονομικής πολιτικής, όπως οι επενδύσεις σε μια οικονομία, οι ρυθμοί αποταμίευσης, η ρευστότητα, το ύψος του δημόσιου δανεισμού, κλπ (Λιανός & Ψειρίδου, 2015). Στα κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης η άσκηση της δημοσιονομικής πολιτικής αποτελεί εθνικό ζήτημα, όμως με το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης θέτονται τα ευρύτερα πλαίσια της διαχείρισης των δημοσιονομικών μεγεθών, όπως έλεγχος των δημόσιων δαπανών, του δημοσιονομικού ελλείμματος, κλπ. ώστε να υπάρχει σύγκλιση των οικονομιών μεταξύ των κρατών-μελών και να υπάρχει δημοσιονομική πειθαρχία.

Οι μεταβολές του εισοδήματος προκύπτουν από τις μεταβολές στις επενδύσεις ή τις κρατικές δαπάνες, καθώς η μεταβολή της δαπάνης προκαλεί κυκλικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ εισοδήματος και κατανάλωσης. Στην περίπτωση της αυτόνομης φορολογίας οι επιδράσεις στο εισόδημα είναι έμμεσες, δεδομένου ότι οι φόροι δεν είναι συνιστώσα της δαπάνης. Όμως μεταβολές στην φορολογία

επηρεάζουν το διαθέσιμο εισόδημα και κατ' επέκταση μεταβάλλεται η κατανάλωση και το εισόδημα. Η άσκηση αποτελεσματικής δημοσιονομικής πολιτικής, δηλαδή ο βαθμός επίδρασης των μεταβολών στις κρατικές δαπάνες και τους φόρους στο εισόδημα, εξαρτάται από τον βαθμό αντίδρασης της ζήτησης του χρήματος στις μεταβολές των επιτοκίων. Αν υπάρχει μεγάλη ελαστικότητα της ζήτησης χρήματος προς το επιτόκιο και αυξηθούν οι κρατικές δαπάνες, τότε με μικρές μεταβολές στα επιτόκια (που θα έχουν μικρότερες δυσμενείς εξελίξεις στις επενδύσεις) η επεκτατική δημοσιονομική πολιτική θα μπορέσει να είναι πιο αποτελεσματική. Επίσης η αποτελεσματικότητα της δημοσιονομικής πολιτικής εξαρτάται από την ελαστικότητα της ζήτησης χρήματος ως προς το εισόδημα. Αν η ελαστικότητα είναι μικρή, η αύξηση των κρατικών δαπανών θα επιφέρει μικρή αύξηση ζήτησης χρήματος και μικρή άνοδο των επιτοκίων, επηρεάζοντας λιγότερο τις επενδύσεις και η δημοσιονομική πολιτική θα είναι περισσότερο αποτελεσματική (Κυρίκος, 2015).

Οι δημοσιονομικοί πολλαπλασιαστές δείχνουν την μεταβολή του ΑΕΠ είτε από μεταβολές των κρατικών δαπανών και της φορολογίας, δηλαδή της μεταβολής του ελλείμματος της κυβέρνησης. Πολλές εμπειρικές μελέτες του παρελθόντος έχουν δείξει ότι σε περιόδους ύφεσης οι δημοσιονομικοί πολλαπλασιαστές είναι σε υψηλότερα επίπεδα από ότι σε περιόδους ανάπτυξης (Κωστής, 2013). Αυτή την διαπίστωση επιχειρεί να ελέγξει και η παρούσα πραγματοποιηθείσα έρευνα στην Ελλάδα, την Ευρωζώνη και τις ΗΠΑ, με την διαχρονική μελέτη της εξέλιξης των δημοσιονομικών μεγεθών και των δημοσιονομικών πολλαπλασιαστών.

Στην Ελλάδα πριν την κρίση υπήρξε σημαντική ανάπτυξη, με το ΑΕΠ να έχει συνολική αύξηση 48% από το 2002 έως το 2008, ενώ ακολουθήθηκε επεκτατική πολιτική με υψηλότερη αύξηση των κρατικών δαπανών (66,8% την εξαετία πριν την κρίση) και συνολική αύξηση των φορολογικών εσόδων κατά 51%. Την συγκεκριμένη εξαετία η συνολική αύξηση του ΑΕΠ των ΗΠΑ ήταν 24% ενώ στην Ευρωζώνη 26,6%. Όπως και στην Ελλάδα στις ΗΠΑ πριν την κρίση οι κρατικές δαπάνες παρουσίασαν σημαντική αύξηση (53% την εξαετία), ενώ τα φορολογικά έσοδα αυξήθηκαν κατά 38%. Στην Ευρωζώνη η αύξηση των κρατικών δαπανών ήταν περισσότερο συγκρατημένη (25,3%) και δεν ξεπέρασε την αύξηση του ΑΕΠ, ενώ η αύξηση από τα φορολογικά έσοδα ήταν ελαφρά υψηλότερη, περίπου 27%. Τα παραπάνω συντέλεσαν το έλλειμμα της

Ελλάδας την εξαετία πριν την κρίση να αυξηθεί κατά 150%, των ΗΠΑ κατά 152%, ενώ οριακή ήταν η αύξηση του ελλείμματος στην Ευρωζώνη, κατά 0,66%.

Μετά το ξέσπασμα της κρίσης και έως σήμερα η κατάσταση των δημοσιονομικών μεγεθών έχει μεταβληθεί σημαντικά. Την περίοδο 2008-2016 το ΑΕΠ της Ελλάδας έχει συνολική μείωση ύψους 26%, παρουσιάζοντας μέση ετήσια μείωση 8,3 δις ευρώ. Η εφαρμογή των μέτρων δημοσιονομικής λιτότητας, οδήγησε στην σημαντική μείωση των κρατικών δαπανών με συνολική μείωση την οκταετία 30,31% και μέση ετήσια μείωση 3,4 δις ευρώ. Η μείωση των φορολογικών εσόδων ήταν μικρότερη και συγκεκριμένα περίπου 5,5%. Η εφαρμογή των μέτρων λιτότητας βοήθησε στην μεγάλη μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος της χώρας την περίοδο μετά την κρίση, περίπου κατά 103,5% συνολικά και 104,8% του ΑΕΠ. Στην Ευρωζώνη και τις ΗΠΑ την περίοδο μετά την κρίση επιβραδύνθηκαν οι ρυθμοί ανάπτυξης του ΑΕΠ και μόνο το 2009 υπήρξε μείωσή του. Παράλληλα και στις δύο περιοχές και ειδικά στις ΗΠΑ μειώθηκαν σημαντικά οι μέσες ετήσιες κρατικές δαπάνες και τα φορολογικά έσοδα.

Στην Ελλάδα την περίοδο της κρίσης, συγκριτικά με την προγενέστερη περίοδο, ο μέσος πολλαπλασιαστής φορολογίας αυξήθηκε σε 6,81, από 2,38, γεγονός που δείχνει ότι η μείωση του ΑΕΠ στην Ελλάδα ήταν περίπου 7 φορές υψηλότερη από τη μέση μείωση των φορολογικών εσόδων. Από την άλλη μεριά ο μέσος πολλαπλασιαστής κρατικών δαπανών την περίοδο της κρίσης διαμορφώθηκε σε 0,61 από 2,13 που ήταν πριν την κρίση. Σημαντική μείωση υπήρξε και στον άμεσο μέσο δημοσιονομικό πολλαπλασιαστή του οποίου η τιμή πριν την κρίση ήταν 7,29 ενώ μετά 0,89. Τα αποτελέσματα αυτά δεν είναι συμβατά με προγενέστερες έρευνες που δείχνουν ότι οι δημοσιονομικοί πολλαπλασιαστές είναι υψηλότεροι σε περιόδους κρίσης. Όμως έρευνες έχουν δείξει ότι οι δημοσιονομικοί πολλαπλασιαστές παρουσιάζουν χαμηλές τιμές σε περιόδους μεγάλης αβεβαιότητας όσον αφορά τις μέσο-μακροπρόθεσμες προοπτικές σταθερότητας και τη βιωσιμότητα της δημοσιονομικής θέσης μιας χώρας. Το γεγονός αυτό συνδέεται με περιπτώσεις όπου οι δημοσιονομικοί πολλαπλασιαστές μελετώνται και συσχετίζονται με τον παράγοντα δημόσιο χρέος (ως προς το ΑΕΠ) (Μονοκρούσος, 2013).

Η μείωση των κρατικών δαπανών και της κατανάλωσης που επήλθε και από την αυξημένη φορολογία των τελευταίων ετών καθώς και άλλων παραγόντων (ανεργία, περικοπές μισθών, κλπ) που περιόρισαν σημαντικά το διαθέσιμο εισόδημα αλλά και η αδυναμία ενίσχυσης των επενδύσεων περιόρισαν σημαντικά τη συνολική ζήτηση. Για την δημοσιονομική εξυγίανση της Ελλάδας απαραίτητη προϋπόθεση είναι η περικοπή των κρατικών δαπανών και η μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος, όμως όπως φαίνεται λειτουργούν ανασταλτικά στην ζήτηση, γεγονός που ενισχύεται και από την περιορισμένη πρόσβαση σε δανεισμό και την αδυναμία άσκησης και της νομισματικής πολιτικής που θα μπορούσε να βελτιώσει την ρευστότητα στην ελληνική οικονομία και να αντισταθμίσει τις αρνητικές συνέπειες στην οικονομία της συστατικής δημοσιονομικής πολιτικής.

Πηγές – Βιβλιογραφία

- Baumol, W., & Blinder, A. (2012). *Μακροοικονομική: Αρχές και Πολιτική*. Αθήνα: Εκδόσεις Π. & Χ. Πασχαλίδη .
- Dornbusch, R., & Fischer, S. (2010). *Μακροοικονομική*. Θήνα: ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΕ.
- European Central Bank. (2011). *The Monetary Policy of the ECB*. European Central Bank.
- IMF. (2017). *IMF*. Ανάκτηση Οκτώβριος 20, 2017, από IMF:
<http://data.imf.org/?sk=388DFA60-1D26-4ADE-B505-A05A558D9A42>
- Krugman, P., & Obstfeld, M. (2011). *Διεθνής Οικονομική*. Αθήνα: ΚΡΙΤΙΚΗ.
- Βαρουφάκης, Γ., Galbraith, J., & Holland, S. (2014). *Μια Μετριοπαθής Πρόταση για την Επίλυση της Κρίσης του Ευρώ*. Αθήνα: Ποταμός.
- Γέροντας, Α. Χ. (2005). *Δημοσιονομικό Δίκαιο*. Αθήνα: Αντ. Ν. Σάκκουλας.
- Θεοδωρόπουλος, Σ. (2010). Ο Ρόλος της Εκτόπισης (Crowding Out) στην Άσκηση της Δημοσιονομικής Πολιτικής και την Περίπτωση της Ελληνικής Οικονομικής Κρίσης. *SPOUDAI*, 60 (1-2), 97-117.
- Κανελλοπούλου-Μαλούχου, Ν., Μεταξάς, Α., & Παπαδοπούλου, Λ. (2014). *Δημοσιονομική Κρίση και Ευρωπαϊκή Ενοποίηση*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Κυρίκος, Δ. Γ. (2015). *Μακροοικονομική Ανάλυση και Πολιτική*. Αθήνα: ΚΑΛΛΙΠΟΣ Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα.
- Κωστής, Π. Χ. (2013, Μάρτιος). *Intelligent Deep Analysis*. Ανάκτηση Οκτώβριος 31, 2017, από Intelligent Deep Analysis:
<http://www.indepanalysis.gr/analyseis/arthra/dhmosionomikoi-pollaplasiastes-kai-ellhnikh-oikonomia>
- Λιανός, Θ., & Ψειρίδου, Α. (2015). *Οικονομική Ανάλυση & Πολιτική – Μακροοικονομική: Βασικές αρχές και προεκτάσεις*. Αθήνα: Κάλλιπος- Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα.

Μονοκρούσος, Π. (2013, Φεβρουάριος 16). *Το Βήμα*. Ανάκτηση Οκτώβριος 31, 2017,
από Το Βήμα: <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=498585>